

DINAS PENDIDIKAN
PROVINSI JAWA TIMUR

SEKKAR ASSRÈ 4

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ
Ka'angghuy Morèd SD/MI Kellas 4
Adhâsar Pergub No. 19 Taon 2014

4

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ

SEKKAR ASSRÈ 4

Ka'angghuy Morèd SD/MI Kellas 4

Pangangghit:

Dr. Abdul Gani, M.Pd
Rusliy, M.Pd
Moh. Hafid Effendy, M.Pd
Moh Zaini, M.Pd.
Isya Sayunani, S.Pd
H.M. Dradjid, BA
Drs. Bambang Hartono Hamzah
Sulaiman Sadik
H. Sastro
Drs. H. Muakkam
Siti Fatimah, M.Pd
Moch.Mi'rod Wiranto S.Pd SD

Penelaah:

Prof. Dr. H. A. Syukur Ghazali, M.Pd.

Penyelia:

Drs. H. Heru Asri Poernomo, M.Si., M.Pd.

ISBN 978-602-404-021-5 (no. jil. Lengkap)
ISBN 978-602-404-025-3 (jil. 4)

Prakata

Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu'alaikum Wr. Wb.

Bahasa Madura termasuk bahasa daerah yang digunakan di sekitar masyarakat Madura atau daerah tapal kuda yang telah dipelihara dengan baik oleh penuturnya, hal ini patut dihargai dan dipelihara karena bahasa daerah ini merupakan salah satu kebudayaan.

Seminar bahasa daerah di Yogyakarta menentukan bahwa bahasa daerah termasuk bahasa yang besar penuturnya dan mempunyai tradisi sastra. Insya Allah bahasa Madura memenuhi pada ketentuan tersebut. Sebab yang menggunakan bahasa Madura penuturnya kurang lebih sepuluh juta orang termasuk semua yang ada di Madura dan anak cucu Madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Selain itu, sastra Madura sudah terdengar baik di pulau Madura maupun di luar Madura, baik sastra lisan atau tulisan. Oleh karena itu, untuk memelihara dan melestarikan demi kemajuan bahasa daerah sangat perlu pedoman ejaan yang baku, tata bahasa, penelitian bahasa dan sastra, serta penuntun bahasa dengan ikhtiar yang lain.

Buku Sekkar Assrè ini sangat baik digunakan di SD/MI. Semoga buku Sekkar Assrè ini bisa digunakan di pulau Madura dan di sekitar pulau Madura serta bisa digunakan oleh orang Madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Semoga Allah yang Maha Kuasa dan Maha Pengasih memberikan keberkahan dan ridho-Nya kepada buku pelajaran ini, sehingga bisa tumbuh dan berkembang pemakai bahasa daerah Madura sesuai dengan harapan kita semua. Amin.

Wassalamu'alaikum Wr.Wb.

Surabaya, Agustus 2016
Kepala Dinas Pendidikan
Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.
Pembina Utama Madya
NIP. 19590503 198503 1 018

Dhâdhabuwân Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu'alaikum Wr.Wb.

Bhâsa Madhurâ tamaso' bhâsa dâera sè èghuna'aghi mènangka parab hut lâng-saghulung è dâlem masyarakat sarta èpertè kalabân saè sareng ra'yattèpon, bhâdhi èyarghâi tor èpèyara amarghâ bhâsa ɖaèra ghâpanèka aropa'aghi sala sèttong kabhudhâjân Madhurâ. Seminar bhâsa ɖaèra è Jukjâ, nantowaghi jhâ' bhâsa ɖaèra sè kabilâng rajâ manabi ghungghungnga orèng sè aghuna'aghi bânnya' sarta aghâdhuwân tradisi sastra. Insya Allah bhâsa Madhurâ nyokopè dâ' ɖuwâ' katantowan bhuru. Sè sapanèka sabâb sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ langkong ɖâri sapolo juta orèng, sadhâjâ sè bâdâ è Polo Madhurâ sareng na' Poto Madhurâ sè bâdâ è pasèsèr tèmor sareng dâjâ è Jhâbâ Tèmor.

Jhughân sastra Madhurâ ampon kaonang saè sastra lèsan otabâ sastra tolèssèpon. Kaangghuy maɖâpa' dâ' ka maksod pamèyara'an, pamertè, sareng kaangghuy kamajhuwânnèpon, ghi' sanget marlowaghi bâdâna pandhuman èjhâ'ân sè baku, paramasastra, panalèktèghân bhâsa sareng sastra, panonton bhâsa sareng èhtèyar laènnèpon. Buku Pangajhârân SEKKAR ASSRÈ ka'dinto saè manabi èghuna'aghi neng Sekola'an-sakola'an sè ahuna'aghi Bhâsa Madhurâ.

Malar moghâ buku SEKKAR ASSRÈ ka'dinto bisa èghuna'aghiyâ è Polo Madhurâ sareng lo-polo laènnèpon sè bâdâ è sakobhengnga Polo Madhurâ sareng sadhâjâ orèng Madhurâ sè bâdâ è pasèsèr tèmor sareng dâjâ è Jhâbâ Tèmor. Jhughân malar moghâ Ghustè Allah Sè Maha Bellâs tor Asè aparènga karidâ'ân sareng kabherkadâhân, dâ' buku ka' dinto sarta èparèngana jhurbhu tor ɖhuluk kantos andhâddhiyaghi parab hut pangajhârân bhâsa Madhurâ sè abhunga'aghi.

Wassalamualaikum Wr. Wb.

Sorbâjâ, Agustus 2016
Kepala Dinas Pendidikan
Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.
Pembina Utama Madya
NIP. 19590503 198503 1 018

PYATORAN PANGANGGHIT

Sapèsan amojhi sokkor dâ' Allah sè Amorbâ Jhâghât, buku " SEKKAR ASSRÈ 4" ampon lastarè èyeccap.

Buku ka'dinto èkaparlo mongghu morèd SD/MI, akor sareng kurikulum 2013 sè ampon bâdâ è Pergub no. 19 taon 2014. Pramèla dâri ka'dinto èso'on dâ' sadhâjâ ghuru sè molang neng SD/Mi ngakorraghi dâ' sadhâjâ pandhuman sè ampon ètantowaghi neng Kurikulum kasebbut.

Tanto bisaos neng buku ka'dinto bâdâ pan-saponapan parkara sè korang sondhuk mongghu pamangghi para ghuru. Pangangghit ampon atarèka masamporna'a èssèna buku ka'dinto, namong sadhâjâna tabâtes dâ' kamampowan sè èsandhâng pangangghit.

Tambâ'an pamangghi dâri para ghuru ngambri sampornana buku ka'dinto, pangangghit mator sakalangkong.

PYATORAN PENYELIA

Kabiddhân kaulâ mojhi sokkor dâ' Allah Sè Maha aghung, amarghâ buku Pangajhârân Bhâsa Daerah Madhurâ sè abhul-ombhul SEKKAR ASSRÈ 4 ampon lastarè èpaterbi'.

Buku pangajhârân ka'dinto èsoson ka'angghuy ma-loma dâ' sadhâjâ morèd sè alâng-saghulung sareng bhâsa Madhurâ rè-sa'arèna. Bhâb ka'dinto sanget rajâ ghunana ka'angghuy mertè bhuḍhâjâ Madhurâ, sabâb bhâsa ka'dinto mènangka bâi' dâlemma bhuḍâjâ. Manabi sadhâjâ ngangodâdhân ta' angghâḍhuwi ghuli enneng akadhi sè kasebbhut, madhâ'â rogina orèng Madhurâ.

Buku ka'dinto lastarè lèbât lalampa'an sè cokop abit, jhughâ bhinareng ka'addhrenganna para Pangangghit sè ta' cokbâ asabbhil kantos lastarè, akor sareng ngen-angen sè èkamaksod. Pan-saponapan papangghiyân ampon è bâdâ'âghi ka'angghuy ngaollè ngen-angenna kaulâ Panjhennengangan sadhâjâ.

Dhâsar panyosanan buku pangajhârân panèka : Pergub nomer 19 taon 2014 terbi' tangghâl 03 April 2014. Nyoson buku pangajhârân ka'dinto sakalangkong bânnya' alangan sareng sangghâ roghina, è antarana amanca bârnana logat/dialèk sareng èjhâ'ân Madhurâ sè ampon èpaterbi' sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor taon 2011. Nangèng, dâri addrengnga para pangangghit, alhamdulillah sadhâjâna bisa kalampan kalabân saè. Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Èssèna Buku

Pyatoran Pangangghit	v
Pyatoran Penyelia/ Penyelaras.....	vi
Pyatoran Kakandiknas Provinsi Jatim	vi

SEMESTER 1

Pangajhârân 1 Tema : Indahnya Ke Bersamaan	1
Pangajhârân 2 Tema: Selalu Berhemat Energi.....	15
Pangajhârân 3 Tema : Peduli Terhadap Lingkungan Hidup.....	27
Pangajhârân 4 Tema : Berbagai Pekerjaan.....	39

SEMESTER 2

Pangajhârân 5 Tema : Indahnya Negeriku.....	58
Pangajhârân 6 Tema : Cita - Citaku.....	79
Pangajhârân 7 Tema : Makananku Sehat Bergizi.....	96
Daftar Pustaka	114

Semester 1

SEMESTER 1

Pangajhârân 1

Indahnya Kebersamaan

Baburughân Beccè'

*Orèng odi' kodhu asokkor, kalabân tatangghâ
kodhu paakor, ajjhâ' salèng pongkor*

Kompetensi dasar

- 3.1 Mengenal, memahami, mengidentifikasi teks puisi modern dalam bentuk lisan dan tulis.
- 4.1 Membaca ekspresif teks puisi modern.

Indikator:

- 3.1.1 Mengidentifikasi teks puisi modern berdasarkan tema.
- 3.1.2 Menjelaskan struktur puisi modern.
- 3.1.3 Menjelaskan isi teks puisi modern.
- 4.1.1 Menulis puisi sesuai tema.
- 4.1.2 Membaca ekspresif teks puisi modern.

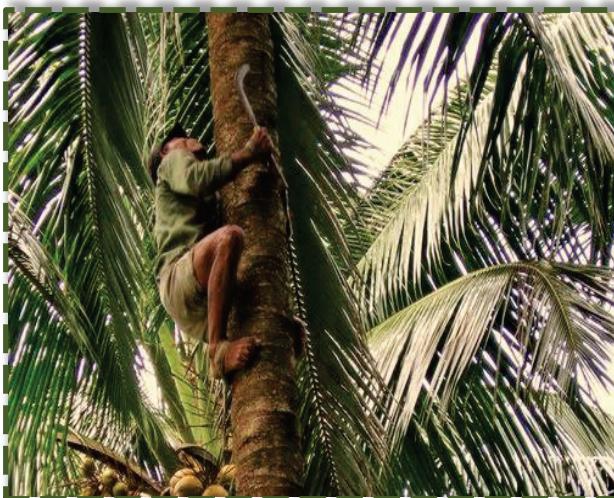
INDIKATOR:

3.1.1 Mengidentifikasi teks puisi modern berdasarkan tema

1.

Lalampa'an

Ngèrèng maos patètè contona tèks puisi è bâbâ panèka.

MATORON NYÈYOR

Ding la dhâpa' ka patowa'anna nyèyor
tang tarètan pađâ asaor mano'
nalèka sèngko' abâlâ
jha' nyèyor gâddhing è tanèyan èpatorona
maskè ta' èkoca'aghi
dâri bhâsana mata tang alè' kabbhi
pađâ terro ka kakanan

Andhâ èpanyandâr ka bhungkana nyèyor
sala ollèna ngènjhâm ghi' katon rèntèk
tapè bilâ tangabâs ka buwâna sè katon kerrèng
rassa kabâtèr aghântè pangaterro sè rajâ

Nalèka dâpa' ka attas
buwâ sè katon celleng dâri bâbâ
coma ghâlunthongan sè la marè èlobângè ebbhu'
dhaksakala andhâ sè etèngghâ'i karèthè'an

dhuli sèngko' èntar ngolok tang embu' ka dâpor
è bâbâna nyèyor soro berri' kasor sè kandhel

Angghidhân Abdul Gani
<http://www.lontarmadura.com>

Nalèktèghi bhângonnèpon, puisi è attas èsebbhut kalabân puisi modèrn. Tantona puisi panèka bhidhâ sareng puisi kona, contona pantun, syi'ir, gurindam, kèjhung, tor èn-laènna. Puisi kona kasebbhut aghumantong dâ' cem-macemma sèfat, akadhiyâ: asmana sè ngarang ta' èkoca'aghi, bânnya'na bhiri ampon ètantowaghi, aghândhu' *rima*, ghuru sowara, tor paddhâ andhegghân.

Dhinèng puisi Madhurâ modern aghândhu' sèfat-sèfat akadhiyâ:

- a) asmaèpon sè ngangghit puisi èsebbhuddhâghi
- b) bânnya'na bhiri ta' ètantowaghi akadhiyâ puisi kona
- c) ghuru sowara tor paddhâ andhegghân ampon ta' dhâddhi pandhuman polè.

Adhâsar tèma sè èghândhu', puisi Madhurâ modèrn bâdâ 7 macem, èngghi panèka:

1) Puisi carèta (*balada*)

Puisi panèka aghâmbârrâghi kabâdâân tor kakaramadhân. Puisi èyangghit kalabân abhângon carèta, kantos orèng laèn parcajâ dâ' èssèna.

2) Puisi pojhiyân (*himne*)

Puisi panèka aropa jhi-pojhiyân dâ' sè Maha Aghung, tor jhughân jhi-pojhiyân dâ' naghârâ-bhângsa, otabâ jhi-pojhiyân dâ' pahlawanna.

3) Puisi parsemmon (*satire*)

Puisi panèka aëssè parsemon otabâ sindirân dâ' orèng sè ngaghungè pangkat tor kakobâsa'an. Contona: rato, presiden, gubernur, bupati, camat, kalèbun, otabâ orèng sè andi' pangkat laènna.

4) Puisi ratabhân (*elegy*)

Puisi sè aghâmbârrâghi kabâdâân atè sossa. Ca'-oca' sè èyangghuy pangangghit nandhâ'aghi sossana pangghâliyân.

5) Puisi kasmaran otabâ tarèsna (*romance*)

Puisi sè aghanâdu' carèta orèng lakè' tarèsna dâ' orèng binè' otabâ sabhâlikkèpon. Orèng lakè' lèbur dâ' orèng binè' otabâ orèng binè' lèbur ka orèng lakè' kantos dhâddhi tarèsnana.

6) Puisi pandhuman (*epigram*)

Puisi panèka aghâmbârrâghi pandhumanna orèng odi'. Pandhuman tèngka tor ghulina dâ' jhâlân sè lerres. Kantos salamet dhunnya tor ahèrat.

7) Puisi pojhiyân sè aghândhu' parotangen (*ode*)

Puisi panèka aghândhu' oca' jhi-pojhiyân. Pojhiyân dâ' orèng sè andî' parotangen mongghu dâ' orèng laèn. Akadhiyâ: ghuru, polisi, dokter, perawat, tor èn-laènna.

Pakon 1.1

Èyatorè maos polè ghâncaran è attas! Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

- 1) Jhârbâ'âghi 3 macem sèfat puisi modern!

- a)
- b)
- c)

- 2) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi carèta (*balada*)

.....
.....

- 3) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi pojhiyân (*himne*)

.....
.....

- 4) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi parsemon (*satire*)

.....
.....

- 5) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi ratabhân (*elegi*)

.....
.....

- 6) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi kasmaran (*romance*)

.....
.....

- 7) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi pandhuman (*epigram*)

.....
.....

- 8) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod puisi pojhiyân sè aghândhu' parotangen (*ode*)

.....

Pakon 1. 2

Bâng-sèbângnga morèd èyatorè aghâlimpo' dhâddhi 7 ghâlimpo'. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' kodhu nyarè sèttong contona puisi modern. Pakompol dâ' ghuruna. Ellit ghâlimpo' kodhu saroju' tor kompak!

Pakon 1.3

Pakon saterrossèpon, èyatorè rèd-morèd aghâlimpo' pole. Maos patètè contona puisi è attas *MATORON NYÈYOR* angghidhân Abdul Gani. Jhârbâ'âghi maksot sè palèng pokô' (*tema*) sè èghândhu' puisi kasebbhut! Bâng-sèbângnga ghâlimpo' èyatorè kaadâ', ajhârbâ'âghi è adâ'na kellas.

INDIKATOR:

3.1.2 Menjelaskan Struktur Puisi Modern

2.

Lalampa'an

Sè palèng pokô', puisi Madhurâ modern panèka èsoson ngangghuy bhâsa sè èndhâ. Sosonannèpon aghândhu' bâgiyân-bâgiyân. Bâdâ 2 bâgiyân èngghi panèka: bâgiyân sè kaoladhân tor bâgiyân sè ta' kaoladhân. Bâgiyân sè kaoladhan aropa:

- a) bhângonna puisi
- b) pèlèyanna oca'
- c) bhâsa kèyasan

Dinèng sè ta' kaoladhân aropa:

- a) poket (*tema*)
- b) bâburughân beccè'.

Bhângonna puisi kaoladhân lèbât bhiri-bhirièpon tor paddhâ anđheggâh. Bâdâ puisi sè ngangghuy sabhiri, duwâ' bhiiri, tello' bhiri, empa' bhiri dâlem sèttong paddhâ anđheggâh. Bâdâ jhughân sè ngangghuy lebbi dâri empa' bhiri dâlem sèttong paddhâ anđheggâh. Sèfat sè akadhiyâ panèka nanđhâ'âghi puisi Madhurâ modèrn kadhinapa ca'èpon sè ngarang.

Dinèng pèlèyanna oca' èyangghuy mènangka bhuktè sè ngangghit ta' sarombânan nyoson puisi. Pèlèyanna oca' kaangghuy maalos okara è dâlem puisi kasebbhut. Mèlana oca' sè èyangghuy dâlem puisi ta' pađâ sareng oca' dâlem bhâsa rè-sa'arè. Maksot otabâ artè sè èghândhu' dâlem pèlèyanna oca' kèngèng èyoladhi lèbât kamus. Bâdâ Kamus Bhâsa Madhurâ-Madhurâ, Kamus Bhâsa Madhurâ-Indonesia, Kamus Bhâsa Indonesia-Madhurâ.

Ghâlimpo'na oca' dâlem puisi ènyamaè bhiri. Bhiri dâlem ghâncaran ènyamaè okara. Bhiri jhughân aghândhu' ghuru sowara. Ghâlimpo'na bhiri dâlem puisi ènyamaè paddhâ anđheggâh. Lèbât bhiri tor paddhâ anđheggâh panèka pangangghit makalowar èssèna atè, rassa, tor pèkkèran. Bhâsa kèyas èyangghuy dâlem puisi Madhurâ modèrn lèbât pèlèyanna oca'. Jhughân lèbât okara sè aropa bhiri. Kalabân bhâsa kèyas panèka, puisi aghândhu' bhâsa èndhâ sè tengghi. Bâdâna bhâsa èndhâ panèka, puisi èkalèburi orèng bânnya'. Na'-kana', dât-ngođâdhân pađâ lèbur maos tor ngangghit puisi.

Saterrossèpon poket otabâ *tèma*, dhâddhi dhâsar otama è dâlem ngangghit puisi. Dâri *tèma*, maksod pangangghit bisa è terrossaghi dhâddhi bhul-ombhullâ puisi. Bhul-ombhul panèka sè majungè èssèna puisi. È dâlem èssèna kasebbhut bhâkal èpangghi bâburughân beccè'. Bâburughân aropa'aggi jhâjhârbâ'ân beccè' otabâ bâghus. Bâburughân panèka kèngèng dhâddhi pandhuman mongghu dâ' sè maos puisi. Dhâddhi pandhuman è dâlem odi'na manossa è dhunnya tor ahèrat.

Pakon 2.1

Maos patètè tor tengatè ghâncaran è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka.

(1) Jhârbâ'âghi 2 bâgiyân sè èghandhu' puisi Madhurâ modern!

- (2) Ponapa sè èmaksod ca'-oca' è bâbâ panèka è dâlem puisi Madhurâ modèrn?
- a) bhângonna puisi modèrn
 - b) pèlèyanna oca'
 - c) bhâsa kèyasan
 - d) poket (tema)
 - e) bâburughân beccè'

Pakon 2.2

Ngèrèng karembhâk sakanca'an kalabân aghâlimpo'. Èyatorè palastarè pakon è bâbâ panèka.

1. Jhârbâ'âghi 5 macem pèlèyanna oca' sè segghut èyangghuy è dâlem puisi Madhurâ modèrn!

2. Èyatorè abhâdhi 5 bhiri puisi kalabân ngangghuy pèlèyan oca' è bâbâ panèka!
Contona: angèn
angèn salè 'bung abhâreng bi 'ombâ' sè aghulung
 - a. Takèr :
 - b. Soko :
 - c. toju' atèmpo :
 - d. atè :
 - e. dâun popos :

INDIKATOR:

3.1.3 Menjelaskan isi teks puisi modern

3. Lalampa'an

Kaangghuy ngaonèngè èssèna puisi Madhurâ modèrn, kodhu ngaonèngè bâgiyânnèpon. È kaca sabellunna ampon èjhârbâ'âghi bhâb bâgiyânnèpon puisi. Bâdâ ɖuwâ' macem, èngghi panèka: bâgiyânnèpon puisi sè kaoladhân tor sè ta' kaoladhân. Bâgiyân sè kaoladhan aropa:

- a) bhângonna puisi
- b) pèlèyanna oca'
- c) bhâsa kèyasan

Dinèng sè ta' kaoladhân aropa:

- a) poket (*tema*)
- b) bâburughân beccè'.

Bâgiyân-bâgiyân panèka sè dhâddhi jhâlân kaangghuy ngaonèngè èssèna puisi. Bâgiyân sè palèng otama èngghi ka'dinto bhâb *tema* otabâ maksod sè palèng pokô'. Dâri *tema* kasebbut bisa èkaonèngè èssèna puisi. Kalabân ngonèngè èssèna puisi, bisa èpangghi bâburughân beccè' sè ètètèp sè ngangghit lèbât puisi.

Ngèrèng talèktèghi èssèna puisi è bâbâ panèka.

BULÂ SAROJU' TARÈTANNA DHİKA

Nokèl dâri <http://edukasiii.blogspot.co.id/>

bulâ saroju' tarètanna dhika
amarghâ bulâ bân dhika
dâri bhâdhân sèttong tana
bhuju' kasatrèya
sè bhâghus partèngkana

kalamon rembhâk lolos tèndhâk
ator sè kacor sokkla akor
è tanèyan lanjhâng mađdhâ jhâ' mongkor
pajhuntrong tèngka dâlem pokeddâ
pajhuntrong mođdhâ ngaèndhâ

bulâ saroju' tarètanna dhika

*Angghidhân: Yayan K.S.
Ètokèl sabâgiyân dari Kompolan Puisi Madhurâ*

Nalèktèghi puisi è attas, poket otabâ maksod sè palèng pokok èngghi panèka manossa odi' satarètan. Lèbât maksot kasebbhut èssèna puisi è attas aghâmbhârrâghi kaođi'ânnna maossa. Bâng-sèbângnga orèng sè bâdâ è attas dhunnya panèka bhuto dâ' orèng laèn. Mèlana bâburughân beccè' sè kaator èngghi panèka: odi' parokon, jhâ' atokaran, pajhuntrong atongrontong salèng abhânto dâlem kamoskèlan.

Pakon 4.1

Ngèrèng maos patètè puisi è bâbâ panèka.

PANGLÈPOR MALEM

bhennèngnga malem satèya
ghâmbhârân angèn ceddhu tera` bulân
apanglèpor bintang akeddhep ngècer ngacernang

lalang ngalang bulân narajhâng
bintang nyabâ` è sakerreng perrèng kerrèng
akolejha` dhika mèsem nondu`
apancoran longlang
legghâ è dâlem abâ` bulâ

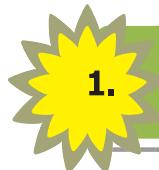
Angghidhân: Lukman Hakim AG
<http://publiksastra.net>

Èyatorè jhârbâ'âghi èssèna puisi è attas!

.....
.....

INDIKATOR:

4.1.1 Menulis puisi sesuai tema

1.

Lalampa'an

Ngangghit puisi Madhurâ modèrn kodhu ngaonèngè pokeddhânnèpon. È kaca sabellunna ampon èjhârbâ'âghi bhâb maksod sè palèng poko' (*tema*). Maksod sè palèng poko' panèka sè èpadhâddhi dhâsarrèpon ngangghit puisi.

Cem-macemma *tema* èngghi panèka:

- 1) *Tema* kabâdâ'ân tor kakaramadhân
- 2) *Tema* aropa jhi-pojhiyân dâ' sè Maha Aghung, tor jhughân jhi-pojhiyân dâ' naghârâ-bhângsa, otabâ jhi-pojhiyân dâ' pahlawanna
- 3) *Tema* parsemon otabâ sindirân dâ' orèng sè ngaghungè pangkat tor kakobâsa'an
- 4) *Tema* kasossa'an otabâ ratabhân
- 5) *Tema* kasmaran otabâ tarèsna
- 6) *Tema* pandhumanna odi'
- 7) *Tema* jhi-pojhiyân dâ' orèng sè andi' jhâsa mongghu dâ' orèng laèn

Pakon 1.1

Èyatorè bâng-sèbângnga morèd ngangghit sèttong puisi kalabân mèlè sala sèttong *tema* è attas! Manabi lastarè, pakompol dâ' Bâpa' tor Èbhu ghuruna!

INDIKATOR:

4.1.2 Membaca ekspresif teks puisi modern

2. Lalampa'an

Maos puisi Madhurâ modèrn kodhu ètoro'è sareng ghuli. Sè èmaksod èngghi panèka ghulina atè, ghulina pèkkèran, ghulina rassa, tor ghulina bâgiyânnâ bhâdhân. Ghulina bâgiyânnâ bhâdhân aropa ghulina tanang, soko, soca, tor salera.

Nokèl dâri <http://harian.analisadaily.com>

Sabellunnèpon maos ngèrèng kaonèngè bhâb è bâbâ panèka:

- 1) Kaonèngè ñhimèn bâgiyân-bâgiyân sè kaoladhân, akadhiyâ bhângonna, pèleyanna oca', tor bhâsa kèyasannèpon,
- 2) Kaonèngè jhughân maksod sè palèng otama ñâlem puisi kasebbhut,
- 3) Sarè bâburughân beccè'na.

Pakon 2.1

Èyatorè bâng-sèbângnga morèd maos puisi Madhurâ modèrn sè ampon èyangghit. Torè ghilirân, maos è adâ'na kellas!

Uji Kompetensi 1

Pèlè jâwâbhân sè paling lerres dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Sala sèttong sèfat puisi Madhurâ modèrn èngghi panèka
 - a. bânnya'na bhiri ta' ètantowaghi
 - b. asmaèpon sè ngangghit puisi ta' èsebbhuddhâghi
 - c. bânnya' na paddhâ andhegghan ètantowaghi
 - d. bânnya'na bhiri akadhiyâ puisi kona
2. Puisi sè aghâmbârrâghi kabâdâ'ân otabâ kakaramadhân èsebbhut
 - a. puisi parsemmon
 - b. puisi pojhiyân
 - c. puisi carèta
 - d. puisi tarèsna
3. Puisi pandhuman èngghi panèka
 - a. aghâmbhârrâghi pandhuman odi'
 - b. aghâmbhârrâghi pandhuman kalakowan
 - c. aghâmbhârrâghi pandhuman tarèsna
 - d. aghâmbhârrâghi pandhuman rassa
4. Bâgiyânnèpon puisi Madhurâ modèrn sè kaoladhan èngghi panèka
 - a. bâburughân beccè'
 - b. maksod sè palèng pokô'
 - c. pèlèyanna oca'
 - d. maksod dâlem rassa
5. Maksod sè èghândhu' puisi Madhurâ modèrn kaanghuy aparèng pangajhârân èsebbhut
 - a. maksod dâlem rassa
 - b. pèlèyanna oca'
 - c. maksot sè palèng pokô'
 - d. bâburughân beccè'
6. Ca'-oca' malarat sè èghândhu' puisi Madhurâ modèrn aropa'aghi
 - a. bâgiyân dâri pèlèyanna oca'
 - b. bâgiyân dâri paddhâ andhegghan
 - c. bâgiyân dâri maksod sè palèng pokô'
 - d. bâgiyân dâri bâburughân beccè'

7. Èssèna puisi Madhurâ modèrn èkaonèngè dâri
 - a. asmana sè ngangghit
 - b. maksot sè palèng pokô'
 - c. bânnya'na bhiri
 - d. bânnya'na paddhâ anđhegghân

8. Kaangghuy ngaonèngè artèna oca' sè malarat dâlem puisi kèngèng èsarè lèbât
 - a. ñhâ-dâbuwânnna orèng seppo
 - b. kamus bhâsa Madhurâ
 - c. bhângonna puisi sè laèn
 - d. paramasastra

9. Sabellunna abhâdhi bhul-ombhul, sè ngangghit puisi kodhu ngaonèngè
 - a. èssèna puisi
 - b. *tema* puisi
 - c. bâburughân beccè'
 - d. orèng sè maos

10. Maos puisi Madhurâ modèrn kodhu ètoro'è sareng
 - a. ghulina bhâdhâñ
 - b. bânnya'na okara
 - c. ca'-oca' sè sorop
 - d. bhâsa këyasan

Jâwâb pêtanya è bâbâ panèka kalabân jhârna?

1. Sebbhuddhâghi 3 macem bâgiyânna puisi sè kaoladhan!

2. Sebbuddhâghi 2 macem bâgiyânna puisi sè ta' kaoladhân!

3. Èyatorè abhâdhi sèttong bhiri dâri pèlèyanna oca' è bâbâ panèka!

- a. ghâggħâr :
- b. tocker :
- c. dârâ :
- d. tandhuk :
- e. ngabbher :

4. Sebbhuddhâghi 2 macem bhul-ombhullèpon puisi Madhurâ modern sè èkaonèngè!

.....

.....

5. Èyatorè angghit sèttong puisi Madhurâ modèrn, kalabân *tema* "Abhâktè dâ Rama tor Èbhu!"

.....

.....

Pangajhârân 2

Selalu Berhemat Energi

Nokèl dâri <http://2.bp.blogspot.com>

Bâburughân beccè'

Beccè' sampèyan ngomessè tello' parakara è bâbâ panèka

- *ngomessè bâkto*
- *ngomessè arta*
- *ngomessè kabârâsânnâ abâ'*

Kompetensi Dasar

3.2 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks dialog, teks cerita, dan teks drama dengan tatakrama.

4.2 Melakukan dialog, bermain peran, bercerita, dengan tatakrama.

Indikator

- 3.2.1 Mengidentifikasi ciri-ciri teks dialog
- 3.2.2 Menjelaskan tatakrama dalam berdialog
- 3.2.3 Menjelaskan isi teks dialog.

4.2.1 Menyusun teks dialog sesuai tema

4.2.2 Melakukan dialog.

INDIKATOR:

3.2.1 Mengidentifikasi ciri-ciri teks dialog

1.

Lalampa'an

Bâcaan panèka acem-macem. Bâdâ bacaan sè aghândhu' dhâ-kandhâ. Bâcaan kasebbhut ghâdhuwân sèfat sè ampon ètantowaghi. Sèfattâ èngghi panèka:

- 1) ngangghuy tanđhâ pamaosan
- 2) ngangghuy *kalimat langsung*
- 3) ngangghuy bhâsa sè rèngkes tor terrang
- 4) bâdâ 2 orèng otabâ lebbi sè ađhâ-kandhâ (*tokoh*)
- 5) aghândhu' maksod sè palèng parlo (*topik pembicaraan*)
- 6) aghândhu' *konflik*.

Ngèrèng maos patètè bâcaan sè aghândhu' dhâ-kandhâ è bâbâ panèka!

Nokèl dâri ra7abakbudik.blogspot.com

Lerres arè Satto Roni sareng Adhit tagheppok è lorong rajâ. Terros so-ngaso alongghu è lèncak è bâbâna kajuwân rajâ. Na'-kana' ghâpanèka ađhâ-kandhâ akadhiya è bâbâ panèka.

- Roni : Dhit! Dhit! Sèngko' anya'-tanya'a
Adhit : Atanya'a apa Ron? Ma' masè cè' parlona.
Roni : Bâ'na è bengkona ngangghuy dhâmar apa?
Adhit : Ma' acora' orèng kona bâ'na. Satèya kan la mosèmma bengko ngangghuy dhâmar listrik. Iyâ sèngko' ngangghuy dhâmar listrik.
Roni : Iyâ.... sèngko' ngartè maksoddhâ bâ'na.
Adhit : Bâ.... mon ngartè ma' atanya cong, hè.. hè... hè...

- Roni : Bânnè pađâna jarèya. Bâ'na è bengkona rèya sè ngangghuy dhâmar listrik bârampa kennengan?
- Adhit : Sakobhengnga bengko tantona. È pangkèng, è kennengngenna tamoy, è kennengngan sèngko' ajhâr, è dâpor, è jedding, è tanèyan, bân è buđiyânnna bengko.
- Roni : O... iyâ pađâ bhâi bân è bengko.
- Adhit : Iyâ mon pađâ ta' osa atanya lè'....
- Roni : Maksoddhâ sèngko', apa dhâmar jârèya odi' ros-terrosân samalem?
- Adhit : O... Enjâ'. Mon la pokol 10 malem ka attas, bâdâ sabâgiyân dhâmar sè èpatè'è. Contona dhâmar sè bâdâ è pangkèng, kennengngenna tamoy, bân kennengan mon ajhâr.
- Roni : Arapa ma' è patè'è Dhit?
- Adhit : Jârèya ollè ta' wang-mowang *energi*.
- Roni : Lâ.... mon jârèya sèngko' saroju'. Artèna parèmpen, ta' bânnya' ngangghuy *energi*.
- Adhit : Yâ ella, sèngko' mangkadhâ ka adâ' yâ.....
- Roni : Yâ mara sèngko' nyosola...

Kalabân nalèktèghi bâca'an è attas bâdâ cem-macemma sèfat sè èghâdhu', èngghi panèka:

- Ngangghuy tandhâ pamaosan, akadhiyâ titi' duwâ' (:) kaangghuy abâtessè okara dhâ-kandha, tandhâ titik (.) kaangghuy malastarè okara, tandhâ pètanya (?) kaangghuy atanya, tandhâ titi'-titi' (.....) kaangghuy malanjhâng dhâbu, tor èn-laènna.
- Ngangghuy okara aropa *kalimat langsung*. Contona Roni : *Lâ mon jârèya sèngko' saroju'*. Artèna parèmpen, ta' bânnya' ngangghuy *energi*.
- Ngangghuy bhâsa sè rèngkes tor terrang.
- Bâdâ 2 orèng otabâ lebbi sè adhâ-kandhâ, èngghi panèka Roni sareng Adhit.
- Aghândhu' maksod sè palèng parlo (*topik pembicaraan*) èngghi panèka bhâb "parèmpen aghuna'aghi *energi*."
- Aghândhu' *konflik*, èngghi panèka pokpara bhâb ngangghuy dhâmar listrik tor parèmpen aghuna'aghi *energi*.

Pakon 1.1

Èyatorè maos polè ghâncaran è attas! Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

- 1) Ponapa sè èmaksod bâca'an sè aghândhu' dhâ-kandha? Jhârbâ'âghi!
.....
.....
- 2) Jhârbâ'âghi sèfat sè èghândhu' bâca'an dhâ-kandhâ!
 - a.
 - b.
 - c.
 - d.
 - e.
 - f.
- 3) Sebbhuddhâghi 5 macem tandhâ pamaosan!
 - a.
 - b.
 - c.
 - d.
 - e.
- 4) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksod okara aropa *kalimat langsung* dâlem bâcaan sè aghândhu' dhâ-kandhâ?
.....
.....
.....
.....

Pakon 1.2

Bâng-sèbângnga morèd èyatorè aghâlimpo'. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' kodhu nyarè settong contona bâca'an sè aghândhu' dhâ-kandhâ. Jhârbâ'âghi sèfat-sèfaddhâ sè èghândhu' bâca'an kasebbhut!

INDIKATOR:

3.2.2 Menjelaskan tatakrama dalam berdialog

2. Lalampa'an

Nokèl dâri <http://gambarterbaru.com>

Tatakrama è dâlem bhâsa Madhurâ èkoca' andhâp asor dâlem tengka. Tatakrama panèka aropa'aghi atoran partèngkan sè èbârissâghi para bângaseppo dâ' dât-ngoðâdhân. Atoran kasebbhut sala settongnga èyangghuy dâlem adhâ-kandhâ. Contona, adhâ-kandhâ sareng orèng seppo, ghuru, kanca, tor orèng laèn.

Tatakrama è dâlem adhâ-kandhâ kèngèng èbirjhi' lèbât jhâjhârbâ'an è bâbâ panèka:

- Adhâ-kandhâ kalabân sowara sè lèrè. Cokop èkapèyarsa sareng orèng sè èyajhâk akandhâ.
- Abu-dhâbu kalabân tennang.
- Lèsan panèka, ta' patè semma' dâ' orèng sè èyajhâk bu-dhâbuwân.
- Manabi bu-dhâbuwân sambi kasokan, lèsan ta' mabi èbukka' lèbâr.
- Manabi sambi adhâ'âr ta' kèngèng bu-dhâbuwân.
- Salèra tor pangoladhân kodhu loros dâ' orèng sè èyajhâk bu-dhâbuwân.
- Ta' kèngèng megphe' dhâbuna orèng sè èyajhâk bu-dhâbuwân.
- Ta' kèngèng asèket bingkèng manabi bu-dhâbuwân sareng orèng sè lebbi seppo.
- Ngangghuy ondhâggâ bhâsa kalabân lerres.

Pakon 2.1

Maos patètè tor tèngatè ghâncaran è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka.

1) Jhârbâ'âghi artèna tatakrama!

.....

2) Jhârbâ'âghi oca' laèn tatakrama dâlem bhâsa Madhurâ!

.....

Ponapa sè èmaksod: "tatakrama aropa'aghi bârisân bângaseppo dâ' dât-ngođâdhân?"

.....

Jhârbâ'âghi tatakrama dâlem bu-dhâbuwân sareng orèng laèn otabâ è bâkto adhâ-kandhâ!

a)

b)

c)

d)

e)

f)

3) Jhârbâ'âghi kalabân jhârna' tatakrama adhâ-kandhâ è bâbâ panèka

a) adhâ-kandhâ sareng rama tor èbu

.....

b) adhâ-kandhâ sareng ghuru

.....

c) adhâ-kandhâ sareng kanca sè lebbi towa

.....

d) adhâ-kandhâ sareng kanca sè lebbi anom

.....

e) adhâ-kandhâ sareng kanca sè sa omoran

.....

Pakon 2.2

Ngèrèng karembhâk sakanca'an kalabân aghâlimpo'. Èyatorè nyare contona adhâ-kandhâ lèbât rekaman (video). Jhârbâ'âghi kakoranganna tatakrama lèbât rekaman (video) kasebbhut!

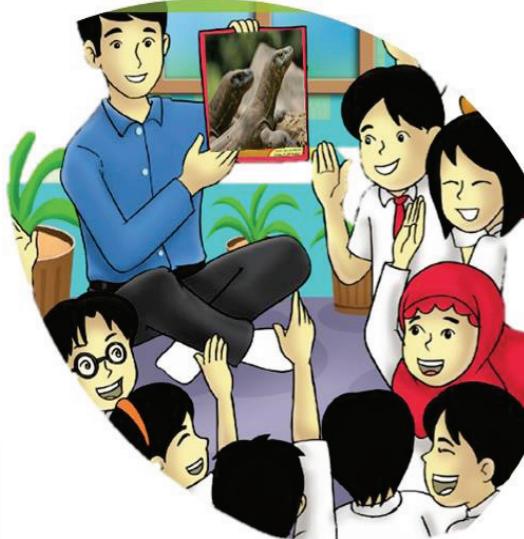
INDIKATOR:

3.2.3 Menjelaskan isi teks dialog

3. Lalampa'an

Bâca'an sè èssèna adhâ-kandhâ biyasana aghândhu' poket (*tema*). Poket panèka sè aghâmbhârrâghi èssèna bâca'an sè èmaksod. Èssèna bâca'an aghândhu' bâgiyân otama sè bisa èkaonèngè lèbât okarana.

Ngèrèng talèktèghi ghâncaran è bâbâ panèka.

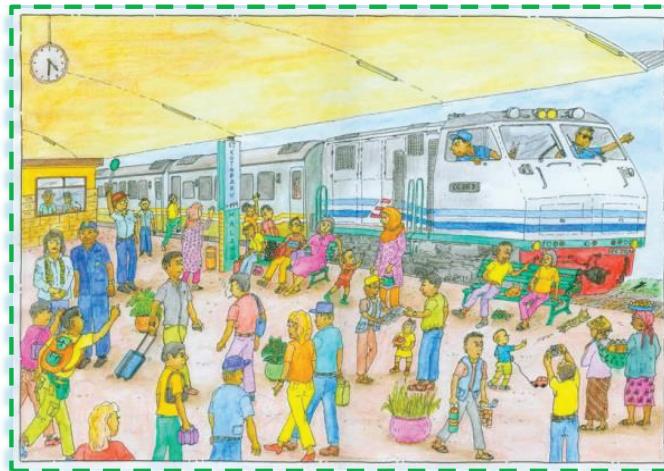
Nokèl dâri <https://imgv2-2-f.scribdassets.com>

- Guru : "Apa bâ'na tao ghâmbhâr rèya?"
 Feri : "Onèng Pa'. Ghâmbhârrâ kaddhâl."
 Guru : "Bâ'na tanto la kennal ghâmbar rèya."
 Tia : "Ghâmbhârrâ Bârâkay, Pa'."
 Feri : "Dâri ka'đimma asallèpon, Pa'?"
 Guru : "Dâri Polo Komodo."
 Feri : "È ka'đimma kennengangan ghâpaneka, Pa'?"
 Guru : "È sala sèttong Polo Nusatenggara Timur."

Dhâ-kandhâ è attas acarèta bhâb asalla kèbân sè èdhodhuwâgi sareng ghuru dâ' Tia tor Feri. Saterrossèpon Feri nyoon pètanya bhâb asalla kèbân kasebbhut. Rèngkessa, asalla Komodo dâri Polo Komodo.

Pakon 3.1

Ngèrèng maos bâca'an sè èssèna adhâ-kandhâ è bâbâ panèka!

Nokèl dâri <http://www.semboyan35.com>

- Mela : "Bhu..., rammè ongghu Tapsiun Seppur (Kereta Api) panèka, Rama..."
 Rama : "Iyâ, ta' pađâna biasana."
 Mela : "Ponapa sabbhân arè akadhiyâ panèka, Rama?"
 Rama : "Mon arè biyasa ta' bânnya' tompangan sè ngangghuy kereta api. Satèya polana na'-kana' teppa'na notobhân sakola'an."
 Mela : "Aponapa rèng-orèng ma' senneng nètènè kereta api?"
 Rama : "Yâ acem-macem sabâbbhâ. Bâdâ sè senneng polana ta' perna macet è jhâlân. Bâdâ sè senneng polana arghâna karcissa modâ è bhândhing sè laèn. Bâdâ sè senneng polana terro nèngghuwâ paanabhân assrè è parjhâlânán."

Èyatorè jhârbâ'âghi kalabân jhârna' èssèna bâca'an è attas!

INDIKATOR:

4.2.1 Menyusun teks dialog sesuai tema

1. Lalampa'an

Nokèl dâri <http://gambargambar.com>

Adhâ-kandhâ panèka kodhu èlakonè sareng 2 orèng otabâ lebbi. Bisa èlakonè kalabân ngangghuy tèks sè èsoson sabellunna. Carana nyoson bâca'an sè aghândhu' dhâ-kandhâ (*teks dialog*) èngghi panèka:

- 1) Nantowaghi pokpara ponapa sè bhâdhi è kakandhâ dâlem bâca'an.
- 2) Nantowaghi nyamana orèng sè bhâdhi adhâ-kandhâ (*tokoh*).
- 3) Ngangghuy tandhâ pamaosan tor tandhâ bhâsa sè laèn kalabân lerres.

Pakon 1.1

Maos patètè ghâncaran è attas. Èyatorè bângsèbângnga morèt kalabân aghâlimpo' ngangghit bâca'an sè aghândhu' dhâ-kandha (*teks dialog*) kalabân bhul-ombhul "Parèmpen Ngangghuy Ènergi."

INDIKATOR:

4.2.2 Melakukan dialog

2. Lalampa'an

Nokèl dâri <http://gambargambar.com>

Saamponna abhâdhi bâca'an sè aghândhu' dhâ-kandha è kaca sabellunna, èyatorè maos patètè bâca'an kasebbhut. Kaèmodhi bhâb panèka dâlem bâca'an kasebbhut:

- 1) bhâb sè bhâdhi èkakandhâ
- 2) Nyamana bâng-sèbângnga orèng sè bhâdhi adhâ-kandhâ (*tokoh*).
- 3) Tandhâ pamaosan tor tandhâ bhâsa sè laèn sè èyangghuy dâlem bâca'an.

Pakon 2.1

Èyatorè bâng-sèbângnga ghâlimpo' morèd alakonè *dialog*, kalabân katantowan èbâbâ panèka:

- 1) Bâng-sèbângnga ghâlimpo' ngapallaghi bâca'an sè èkaghâbây sabellunna kalabân bhul-ombhul "Parèmpen Ngangghuy Energi."
- 2) Ghilirân alakonè è adâ'na kellas.
- 3) Lakonè kalabân ghu-ong

Uji Kompetensi 2

Pèlè jâwâbhân sè paling lerres dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Bhidhâna tèks puisi sareng tèks dialog, èngghi panèka
 - a. tèks puisi ngangghuy bhâsa kèyas, tèks dialog ngangghuy bhâsa rè-sa'arè
 - b. tèks puisi ađhâ-kandhâ, tèks dialog aghândhu' paddhâ ađhegghân
 - c. tèks puisi ngangghuy 2 tokoh, tèks dialog ngangghuy 1 tokoh
 - d. tèks puisi aghândhu' konflik, tèks dialog aghândhu' carèta
2. Sala sèttong tandhâ pamaosan sè èyangghuy nandhâi tèks dialog, èngghi panèka
 - a. tandhâ titik (.)
 - b. tandhâ koma (,)
 - c. tandhâ titik duwâ' (:)
 - d. tandha sambhung (-)
3. Talèktèghi tokèlan è bâbâ panèka!
Mela : "Bhu...., rammè ongghu Tapsiun Seppur panèka (Kereta Api), Rama..."
Rama : "Iyâ, ta' pađâna biyasana."
Ađhâsar ñhâ-kandhâ è attas, bâdâ è kennengngan ka'dimma orèng sè kaduwâ panèka?
 - a. è rammèna
 - b. è Tapsiun Seppur
 - c. è kennengngan sè ta' pađâna biyasana
 - d. è compo'na rama
4. Sabellunna nyerrat tèks dialog, sè otama kodhu nantowaghi
 - a. tandhâ pamaosan
 - b. nyamana tokoh
 - c. pokeddhânnèpon
 - d. maksod tor tojjhuwânnèpon
5. Sala sèttong tatakrama dâlem ađhâ-kandha, èngghi paneka
 - a. kalabân sowara sè tengghi
 - b. kèngèng megghâ' ñhâbu
 - c. ngangghuy onđhâggâ bhâsa kalabân lerres
 - d. kalabân oca' kasar
6. Talèktèghi tokèlan è bâbâ panèka!
Rama : "Mara dhuliyân sè mangkadâhâ..."
Riki : "Mangkèn ñhimèn Rama, ghi' asèrama....."
Oca' sè sala dâlem okara è attas, èngghi panèka ...
 - a. dhuliyân
 - b. ñhimèn
 - c. mangkadâhâ
 - d. asèrama

7. Bânnya'na orèng sè aḍhâ-kandha dâlem tèks dialog, èngghi panèka
 - a. kodhu 1 orèng
 - b. kodhu 2 orèng
 - c. kodhu 3 orèng
 - d. ollè lebbi dâri 2 orèng
8. Èssèna tèks dialog èkaonèngè dâri
 - a. okarana
 - b. pokeddhanne
 - c. jhâjhârbâ'ânnna
 - d. lakona
9. Tatakrama dâlem aḍhâ-kandhâ è dâlem bhâsa Madhurâ èkoca'
 - a. tèngka ghuli
 - b. anḍhâp asor
 - c. ghulina tèngka
 - d. anḍhâp asor dâlem tèngka
10. Nantowaghi nyamana orèng sè bhâdhi aḍhâ-kandhâ dâlem tèks dialog aropa'aggi carana
 - a. alakonè dâhâ-kandhâ
 - b. nyoson tèks dialog
 - c. anḍhâp asor dâlem tèngka
 - d. abirjhi' okara dialog

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Sebbhuddhâghi 3 macem sèfat sè èghândhu' tèks dialog (aḍhâ-kandhâ)!
-
-

2. Sebbuddhâghi 4 macem tatakrama dâlem aḍhâ-kandha!
-
-

3. Ponapa ghunana pokeddhan dâlem tèks dialog! Jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!
-
-

4. Ponapa sè parlo èkaèmodhi sabellunna alakonè dialog (aḍhâ-kandhâ)?
-
-

5. Èyatorè angghiddhâghi sèttong tèks dialog, kalabân *tema* "Ngopènè paparèngngèpon Ghustè Allah"!
-
-

Pangajhârân 3

Peduli Terhadap Lingkungan Hidup

Bâburughân Beccè'

*Onèng dâ' orèng laèn, tanđhâ ngaonèngè
dâ' abâ'na dhibi'*

Kompetensi Dasar

- 3.3 Mengenal dan memahami unsur intrinsik teks cerita rakyat secara lisan dan tulis.
4.3 Menceritakan kembali teks cerita rakyat sesuai dengan urutan yang benar.

Indikatory

- 3.3.1 Menyebutkan contoh cerita rakyat.
3.3.2 Menjelaskan pesan moral teks yang terdapat dalam cerita.
- 4.3.1 Menuliskan pokok-pokok cerita rakyat.
4.3.2 Menceritakan cerita rakyat sesuai dengan urutan yang benar.

INDIKATOR:

3.3.1 Menyebutkan contoh cerita rakyat

1. Lalampa'an

Carèta ra'yat èngghi panèka carèta toron-temoron sè èsebbârraghi lèbât lèsan. Biyasana aropa dhungngèng, carètana rato otabâ asal-molana kennengngan (*legenda*), carètana kennengngan sè karamat otabâ sè Maha Aghung (*mitos*), tor èn-laènna.

È Madhurâ bâdâ jhughân carèta ra'yat sè ampon kasohor mongghu dâ' orèng Madhurâ. Sala sèttong contona, ngèrèng maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka.

JU' ANGGHÂSUTA

Nokèl dâri <http://lh3.ggpht.com/>

Ju' Angghâsuta panèka asallèpon dâri Cirebon. Rabu dâ' Songennep kalabân kaparlowan nyebbârraghiyâ aghâma Islam. Sareng rato Songennep èparèngè kennengngan è Pèngghirpapas. Bâkto ghâpanèka Pèngghirpapas ghi' arobâ alas rajâ, tor è kalènglèngè tasè'. Rato Songennep bâkto ghâpanèka asmaèpon Pangèran Lor tor Pangèran Wètan.

Ju' Angghâsuta tor pangèrèngnga pas abhâbhât alas ghâpanèka èpadhâddhi kampong. Ra'yaddhâ tambâ abit sajân atambâ bânnya'. Amarghâ orèng Madhurâ sè bâdâ è ma'-semma'na kampong ghâpanèka pađâ senneng apo'-compo' è kennengngan ka'đinto. Atambâ bânnya' polè, polana panjhurit Bali sè kala perrangnga ta' poron abâli polè ka Bali, pas aengghun sakalè è kennengngan panèka. Rato Bali kala perrangnga ka panjhuriddhâ Pangèran Lor tor Pangèran Wètan. Orèng Bali panèka pas poron ngèrèng aghâmana Ju' Angghâsuta aropa Aghâma Islam. Dhâddhi è kampong panèka bâdâ 3 suku: Cirebon, Madhurâ, tor Bali. Sajân abit 3 suku panèka manyèttong dhâddhi suku Madhurâ.

Ju' Angghâsuta apèkkèr, bhâ' apa sè dhâddhiyâ pangorèbhânnna maghâr sarena. Molana pas atapa pa' polo sèttong arè abiddhâ. Kalabân karsana Ghustè Allah, bâjâ ghu-lagghu Ju' Angghâsuta yos-mèyosan è ghir sèrèng. Salèrana mangghi lampaddhâ padhâ cè' rajâna aëssè aèng tasè'. Lampaddhâ padhâ panèka terros èpèndhemmè pan-saponapan arè abiddhâ. Saamponna aèngnga kerrèng pas kalowar kor-palokkor potè sè samangkènan èsebbhut bujâ.

Sabbhân bulân Molot, Ju' Angghâsuta mabâdâ parèngeddhân kaangghuy makoko ra'yaddhâ bhâb aghâma Islam. Parèngeddhân panèka kantos samangkèn ghi' pagghun èpabâdâ sareng katoronanna Ju' Angghâsuta tor masyarakat Pèngghirpapas kalabân aobâ nyama dhâddhi "nyadhâr".

Nyadhâr panèka èbâdâ'âghi è sèttong bhuju' sè anyama "Bhuju' Ghubâng". Bhuju' panèka aropa'âghi makam. Engghunna lerres neng è bâtessa dhisa Dhâddhâ' Tèmor, dhisa Dhâddhâ' Bârâ', tor dhisa Pèngghirpapas, semma' ka mowarana songay Saroka. È bhuju' panèka bâdâ pasarèyan bâbâllu', èngghi panèka astana Ju' Angghâsuta, Ju' Kabasa, Ju' Dhukon, Ju' Bângsèng, Ju' Nyi Dhukon, Ju' Nyi Bângsèng, Ju' Nyi Angghâsuta, tor Ju' Nyi Purnomo.

Ngèrèng carètana orèng Pèngghirpapas ghi' lambâ', kennengngan panèka ghubâng otabâ alobâng sè cè' rajâna. Kalabân kasaktèyanna Ju' Angghâsuta, ghubâng panèka ghun ètambhennè kalabân tana sakeppel. Ju' Angghâsuta abâsèyat, bilâ abâ'na ampon napa' ka jhânjhina sopajâ èkobhurraghiyâ è kennengngan panèka.

Bhuju' Ghubâng ahèrra kalonta. Kalontana Bhuju' Ghubâng amarghâ orèng Pèngghirpapas sareng orèng Karanganyar mabâdâ nyadhâr è bhuju' panèka. Kapprana nyadhâr panèka èbâdâ'âghi leres bulân Molot. Salaènna marèngeddhi bhâbbhârrâ Nabi Muhammad SAW bân asokkor dâ' Ghustè Allah, jhughân marèngeddhi bâbâjâna otabâ lâluhurra, èngghi panèka Ju' Angghâsuta. Bâkto nyadhâr panèka sadhâjâ dhâdhigghâlânnna Ju' Anggasuta èpjâhâng, akadhiyâ: calo' kodhi', kerrès, tongket celleng, cemmong, mènangan, tor kendhi.

Ètokèl dâri Buku Sekkar Tanjhung Tim Nabara

Għâncaran ġie attas arop a'għi sali sèttong kontona carēta ra'yat sè bâdā ē polo Madhurā. Kontona sè laèn għi' bânnya' akadhiyā *Pangèran Maduratna, Kè Moko, Joko Tolè, Kè' Lèsap, Mèna' Sanaya, Kyaè Polèng, Kosa bân Dulkanaħ,* tor èn-laènna.

Pakon 1.1

Jhâjhâl maos polè ghâncaran è attas! Jâwâb pêtanya è bâbâ panèka!

- 1) Ju' Angghâsuta panèka dâri ka'dimma asalla?

Pasèra sè aparèng kennengangan dâ' Ju' Angghâsuta? Kennengangan sè è ka'dimma sè èparèngnqaqhi? Jhârbâ'âqhi kalabân jhârna'!

- 3) È ka'dimma engghunna Bhuju' Ghubâng panèka?

Èyatorè sebbhuddhâghi asmana rèng-orèng otabâ bângaseppo sè bâdâ neng Asta Bhuju' Ghubâng panèka!

Pakon 1.2

Bâng-sèbângnga morèd èyatorè aghâlimpo'. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' èyatorè nyebbhuddhâghi 3 macem bhul-ombhullâ carèta rakyat Madhurâ sè dâri

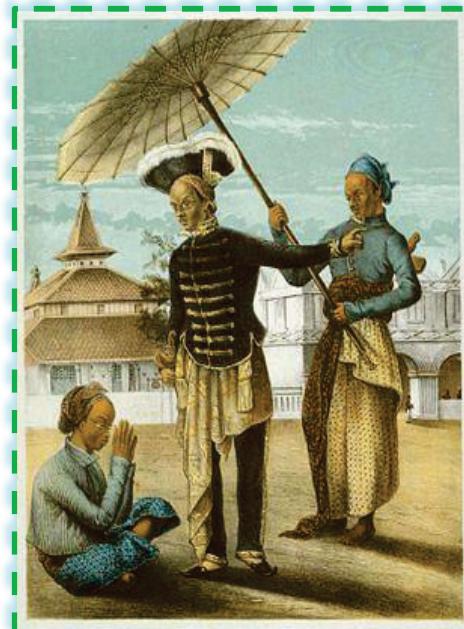
- a. Songennep
- b. Pamekasan
- c. Sampang
- d. Bhângkalan

INDIKATOR:

3.3.2 Menjelaskan pesan moral teks yang terdapat dalam cerita

2.

Lalampa'an

Nokèl dâri <https://upload.wikimedia.org>

Carèta ra'yat panèka aghândhu' bâburughân beccè' (*pesan moral*). Bâbrughân kasebbhut kèngèng dhâddhi kaca kebbhâng tor pandhuman odi'

mongghu dâ' manossa. Mènangka sèkep sè cè' arghâna kaangghuy nètè kaodi'ân è dhunnya panèka.

È bâbâ panèka bâdâ cem-macemma sèkep. Bâng-sèbângnga bâdâ 3 parkara sè kodhu dhâddhi sèkebbhâ manossa dâlem kaodi'annèpon, èngghi panèka:

- 1) tello' parkara sè kodhu èjâgâ: jhilâ, adhât, tor kalakowan
- 2) tello' parkara sè kodhu èkaandî': atè èsto, atè soccè, tor jhujhur
- 3) tello' parkara sè kodhu èjhâuwi: mangghâ'ân, nèsma, ta' andî' panarèma
- 4) tello' parkara sè kodhu èyengghunè: saroju', kapèraghânnna atè, kasennengnganna atè
- 5) tello' parkara sè kodhu èpèyara (èyomessè): bâkto, obâng, kabârâsânnna abâ'
- 6) tello' parkara sè kodhu èyajhi'i (èhormatè): omor, ondhâng-ondhâng naghârâ, aghâma.

Dhinèng dâlem carèta ra'yat bâdâ 3 macem bâburughân beccè' sè èghândhu':

- 1) bâburughân beccè' kaangghuy abâ' dhibi' (*nilai moral individu*), akadhiyâ
 - a) ta'at
 - b) bângal polana bhender
 - c) èhlas
 - d) jhujhur
 - e) adhil
 - f) ngarghâi
 - g) alako abhântèng tolang
 - h) ta' lopot jhânjhi
 - i) ta' loppa ka jhâsana orèng laèn
 - j) andhâp asor
 - k) andhâp pangghâliyân
 - l) tè-ngatè dâlem kalakowan
- 2) bâburughân beccè' kaangghuy orèng laèn (*nilai moral sosial*), akadhiyâ
 - a) areng-sareng ghutong-ronjhung
 - b) poron abhânto orèng laèn
 - c) aghândhu' rassa nèser
 - d) rokon dâlem atatangghâ
 - e) kasokan aparèng bâburughân (nasehat)
 - f) pardhuli dâlem kabhâghusân
 - g) poron abhânto du'a dâ' orèng laèn
- 3) bâburughân beccè' dâlem ajhâlânnaghi aghâma (*nilai moral religi*), akadhiyâ
 - a) parcajâ dâ' kakobâsa'annèpon Ghustè Pangèran

- b) parcajâ dâ' sè Mahakobâsa
- c) Nyerra'aghi abâ' dâ' sè Mahakobâsa
- d) Nyo'on sapora dâ' sè Mahakobâsa

Pakon 3.1

Maos patètè ghâncaran è attas, tor Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa sè èmaksod bâburughân beccè' è dâlem carèta rak'yat?

.....

2. Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èjâgâ!

.....

Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èka'andi'!

.....

Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èjhâuwi!

.....

Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èyengghunè!

.....

Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èpèyara (èyomessè)!

.....

Èyatorè sebbuddhâgi 3 parkara è dâlem bâburughân beccè' sè kodhu èyajhi'i (èhormatè)!

.....

Pakon 3.2

Èyatorè aghâlimpo'. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' kodhu maos polè ghâncaran carèta Ju' Angghâsuta. Saterrossèpon èyatorè ajhârbâ'âghi bâburughân beccè' sè èghândhu' ghâncaran kasebbhut!

INDIKATOR:

4.3.1 Menuliskan pokok-pokok cerita rakyat

1.

Lalampa'an

Nolès carèta kodhu èmolaè ñâri bâgiyân sè palèng ghâmpang. Mèlana, kaangghuy maghâmpang sosonan carèta saterrossèpon, parlo abhâdhi rangkana carèta (*kerangka cerita*). Dhinèng carana abhâdhi rangkana carèta ra'yat akadhiyâ è bâbâ panèka.

1) Tantowaghi asalla otabâ sombherrâ carèta.

Carèta ra'yat asombher ñâri sèttong kennengngan. Molana sè ngangghit carèta, kodhu onèng ñâ' asal molana carèta kasebbhut. Bhân-sabbhân kennengngan ta' paðâ. Kodhu nyarè daerah otabâ kennengngan se otama (unik). Kennengngan kasebbhut padhâddhi latar (*setting*) è ñâlem carèta.

2) Pèlè sala sèttong carèta sè palèng lèbur (unik), tantowaghi pokeddhânnèpon tor bhul-ombhullâ carèta.

Sèttong kennengngan otabâ daerah bâdâ sè ghâdhuwân cem-macemma carèta ra'yat, lebbi ñâri sèttong. Mèlana parlo èsarè carèta sè palèng lèbur, tor aghândhu' bâburughân beccè'.

3) Abhâdhi ghâmbhârânnna *tokoh*, *setting*, tor jhejjherrâ carèta (*alur*).

Ghâmbhârânnna *tokoh* èngghi panèka ghâmbhârânnna orèng sè bhâdhi è kacarèta, aropa: bâbâtegghâ, tèngka ghulina, bu-dhâbuwânnna, tor samacemma. Dhinèng *sèttng* parlo ètantowaghi kaangghuy majhekjhek kennengngan, bâkto, otabâ kabâdâ'ân ñâlem carèta. Sapanèka jhughân *alur* otabâ jhejjherrâ carèta, parlo ètantowaghi kaangguy maghâmpang ongrodhânnna carèta.

4) Tantowaghi pamokka'na carèta (*pembuka*) tor carèta bingkèngnga otabâ pongkas (*penutup*).

Pamokka'na carèta parlo ètantowaghi sabellunna, kaangghuy dhâsar nyoson carèta saterrossèpon. Dhinèng carèta bingkèngnga (*penutup*) parlo jhughân ètantowaghi sabellunna, sopajâ sè nyoson ta' posang dâlem malastarè carèta.

5) Abhâdhi okara pamokka'.

Sabellunna carèta kasebbhut èsoson parlo abhâdhi okara pamokka'. Ghuna'aggi okara sè palèng lèbur, kantos orèng laèn kabhuru sè maosa carèta panèka.

6) Serrat carèta sè èsađiyâ'âghi kalabân tontas, kantos pongkasan.

Manabi sadhâjâ panganghuy ampon bâdâ, èyatorè carèta èsoson. Molaè dâri kabitdhân kantos pongkasan, kalabân nganghuy jhejjherrâ carèta sè ampon bâdâ.

7) Nyamporna'aggi tolèsân.

Saamponna carèta èserrat kantos pongkasan, parlo ètalèktèghi polè. Bhâb kasebbhut kaangghuy masamporna èssèna carèta. Bâgiyân-bâgiyân sè parlo èsamponra'aggi èngghi panèka: *tokoh, setting, jhejjherrâ carèta (alur)*, tor okara-okara sè èyangghuy.

Pakon 1.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa ghunana sombherrâ carèta dâlem abhâdhi rangkana carèta ra'yat?

.....

.....

2. Ponapa tojjhuwânnèpon nantowaghi jhejjherrâ carèta dâlem abhâdhi rangkana carèta ra'yat?

.....

.....

3. Ponapa tojjhuwânnèpon nantowaghi pamokka'na carèta dâlem abhâdhi rangkana carèta ra'yat?

.....

.....

4. Ponapa tojjhuwânnèpon nantowaghi pongkasannèpon carèta dâlem abhâdhi rangkana carèta ra'yat?

.....

.....

5. Ponapa tojjhuwânnèpon masamporna tolèsân dâlem abhâdhi rangkana carèta ra'yat?
-
-

Pakon 1.2

Èyatorè bâng-sèbângnga morèd aghâlimpo'. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' kodhu abhâdhi rangkana carèta *Ju' Angghâsuta* sè bâdâ è kaca sabellunnèpon!

INDIKATOR:

4.3.2 Menceritakan cerita rakyat sesuai dengan urutan yang benar.

2. Lalampa'an

Manabi ampon maos carèta *Ju' Angghâsuta* è kaca sabellunna, parlo ècarèta'aghi polè dâ' ca-kancana sè laèn. Kaangghuy bhâb kasebbhut èyatorè talèktèghi katantowan è bâbâ panèka.

- 1) Maos kalabân tarongghu sadhâjâ èssèna carèta.
- 2) Serrat *tokoh* tor *penokohannèpon* sè bâdâ è dâlem èssèna carèta.
- 3) Serrat *latarrèpon* carèta.
- 4) Serrat jhejjherrepon carèta.
- 5) Serrat pèkkèran otama sè èghândhu' carèta.

Katantowan è attas aropa'aghi pandhuman kaangghuy acarèta polè carèta ra'yat sè ampon èmaos.

Pakon 2.1

Èyatorè bâng-sèbângnga morèd carèta'aghi polè èssèna carèta *Ju' Angghâsuta* sè bâdâ è kaca sabellunna! Kanca sè laèn èyatorè nyangghemmè kalabân ađhâp asor!

Uji Kompetensi 3

Pèlè jâwâbhân sè palèng lerre dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Sala sèttong contona carèta ra'yat èngghi panèka
 - a. Dârâ Campor Mardâ, angghidhân Arah Djamali
 - b. Ki Moko
 - c. Jhung-jhung Dhrâjhâd, angghidhân Yayan Ks
 - d. Nyalèthong, angghidhân Lukman Hakim
2. Cem-macemma carèta ra'yat èngghi panèka
 - a. syi'ir, carètana asal-molana kennengngan, carètana kakaramadhân
 - b. dhungngèng, puisi pojhiyân, carètana rato
 - c. dhungngèng, carètana asal-molana kennengngan, carètana sè Maha Aghung
 - d. puisi tarèsna, puisi carèta, puisi kadikdhâjâan
3. Sala sèttong sèfat sè èghândhu' carèta ra'yat èngghi panèka
 - a. èsebbârrâghi lèbât tolèsân
 - b. aghâmbhârrâghi jhâman mangkèn
 - c. ngangghuy paddhâ andheggâh
 - d. sè ngangghit carèta ta' èkaonèngè
4. *Joko Tolè* aropa'aggi carèta ra'yat Madhurâ sè asalla dâri

a. Songennep	c. Sampang
b. Pamekkasan	d. Bhângkalan
5. Cem-macemma bâgiyân sè abhângon carèta dâri dâlem carèta kasebbhut èkoca'

a. unsur ekstrinsik	c. unsur destruktif
b. unsur intrinsik	d. unsur konstruktif
6. Sala sèttong unsur intrinsik carèta ra'yat sè aghâmbhârrâghi sèfaddhâ rèng-orèng dâlem carèta èngghi panèka

a. tokoh	c. tokoh-tokoh
b. penokohan	d. penokohan-penokohan
7. Dâlem bâburughân beccè', tello' parkara sè kodhu èjâgâ èngghi panèka

a. jhilâ, adhât, tor kalakowan	c. kabudhâjhâan, rato, 'olama'
b. bhâdhân, atè, pèkkèran	d. bhuppa' bhâbhu', ghuru, rato
8. Dâlem bâburughân beccè', sala sèttong parkara sè kodhu èjhâuwi èngghi panèka

a. saroju'	c. kasennengnganna atè
b. ta' andi' panarèma	d. kabârâsânnna abâ'

9. Carana mèlè carèta ra'yat kaangghuy èyangghit dhâddhi ghâncaran èngghi panèka
 - a. carèta sè ta' lèbur
 - b. carèta sè aghândhu' bâburughân beccè'
 - c. carèta sè palèng kona
 - d. carèta sè èkaonèngè pangangghittèpon
10. Sala sèttong katantowan kaangghuy acarèta'aghi polè carèta sè ampon èmaos èngghi panèka
 - a. maos ñhimèn bâgiyân-bâgiyânna carèta
 - b. maos ñhimèn sadhâjâ èssèna carèta kalabân tarongghu
 - c. maos bâgiyân bhâsa kèyasannèpon
 - d. maos bâgiyân okara sè aghândhu' bâburughân beccè'

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

2. Sebbhuddhâghi 3 macem bâburughân beccè' sè segghut èghândhu' carèta ra'yat!
-

2. Èyatorè maos carèta ra'yat Madhurâ sè laèn, akadhiyâ *Joko Tolè, Kyaë Polèng, Mèna' Sanaya*, tor sè samacem kalabân carèta kasebbhut. Èyatorè serrat rangkana carèta kalabân mèlè sala sèttong carèta sè palèng èkasennengngè!
-

3. Sebbhuddhâghi 4 macem katantowan ñâlem nyanghemmè carètana kanca!
-

4. Sebbhuddhâghi 2 macem bhul-ombhullèpon carèta ra'yat Madhurâ bhâb asal molana kennengngan!
-

5. Jhâjhâl sebbhuddhâghi katantowan ñâlem nyanghemmè carètana kanca è bhâb èssèna carèta ra'yat Madhurâ
-

Pangajhârân 4

Berbagai Pekerjaan

Bâburughân Beccè'

*Manossa namong dhârma alako, sadhâjâna sè
kobâsa sè nantowaghi*

Kompetensi Dasar

- 3.4 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi jenis karangan narasi dan deskripsi.
4.4 Menulis jenis karangan narasi dan deskripsi.

Indikator

- 3.4.1 Mengidentifikasi ciri-ciri karangan narasi.
3.4.2 Mengidentifikasi ciri-ciri karangan deskripsi.
- 4.4.1 Menulis karangan narasi sederhana sesuai tema.
4.4.2 Menulis karangan deskripsi sederhana sesuai tema.
4.4.3 Membacakan karangan.

INDIKATOR:

3.4.1 Mengidentifikasi ciri-ciri karangan narasi

1. Lalampa'an

Karangan narasi èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhârrâghi kadhâddhiyân. Kadhâddhiyân panèka èjhejjherrâghi kalabân ongrodhâannèpon bâkto otabâ kennengngan. Ongrodhânnèpon bâkto ngabidhi dâri kadhâddhiyân kantos pongkasannèpon. Contona: Mangkat ka sakola'an dâri compo'na pokol 06.30, napa' ka sakola'an pokol 06.45. Ratni sakanca'an sè pađâ apikèt asapowan tor abhersèyan kellassa. Pokol 6.55 Ratni sakanca'an abhâris è adâ'na kellas. Pokol 07.00 Ratni tor ca-kancana maso' kellas.

Ongrodhânnèpon kennengngan èngghi panèka kennengngan è bâkto kadhâddhiyân, ngallè dâ' kennengngan laèn, kantos dâ' kennengngan sè palèng bingkèng. Contona: Mangkat asakola dâri compo'na, napa' ka sakola'an, terros olahraga ka lapangan, maso' ka kellas, kantos palèman polè ka compo'na.

Kalabân nalèktèghi jhâjhârbâ'ân è attas, sèfat sè èghândhu' *karangan narasi* èngghi panèka:

- 1) aghândhu' tor aghâmbhârrâghi tèngka-ghuli
- 2) aghândhu' jhejjherrâ carèta
- 3) aghândhu' ongrodhânnna bâkto
- 4) aghândhu' ongrodhânnna kennengngan
- 5) aghândhu' *konflik*
- 6) aghândhu' nilai sè èndhâ (*estetika*).

Kaangghuy ngaonèngè sèfat-sèfat è attas, èyatorè talèktèghi contona ghâncaran è bâbâ panèka.

Abhersèyan Soksok

Pokol ennen ghu-lagghu Pa' Wiro, Pa' Gimo, Pa' Toha bân ghâ-tatangghâna kabbhi pađâ akompol è dhâlemma Pa' RT 2/RW 6 Dhisa Karangrajâ, kaangghuy ghutong-ronjhung abhersèyana sosksok. Ghutong ronjhung sè kantha jârèya lakar pancet èbâđâ'âghi sabbhân bulân sakalèyan.

Towa ngodhâ, lakè' binè' ta' pèlè kasè pađâ alako. Mala serrèna arè jârèya arè Ahad, na'-kana' bannya' kèya sè nolongè. Rèng-orèng jârèya pađâ ngèbâ pakakas sè èkaparlo, ompama lanđu', rajhâng, bhirâng. Bâđâ kèya sè ngèbâ bâđđhâ kaangghuy ngangko' bu-rombu bân bhârâng laèn sè èbuwânga ñâri sosksok.

Pa' RT, Pa' RW, Pa' Kalèbun bâđâ kèya bân nolongè alako, ta' għun ngorèngè malolo. Sè alako pađâ bhâjhengna, ghumbhirâ, ta' osa soro bân ta' osa awasè. Kabbhi pađâ ngartè jhâ' kalakowan jârèya kaangghuy kaparlowanna rèng-orèng è kampong jâdiyâ kabbhi.

Ra-kèra pokol 10 lagghu sè èlakonè la marè. Soksogħâ la bħersè. Cellot, rombu, la pađâ ghemmet èbuwâng kabbhi. Rèng-orèng la pađâ akompol è ampèrra Pa' RT. Bhu-ebhu rēpot maranta ka'-angka'an sè la marè èmassa' molaè għu-lagħu. Ka'-angka'anna acem-macem. Bâđâ ghuringna sabbhârâng, kellana sabbhârâng, korkett, tè-otè, obi ban laènna. Kopi, ettè, biddhâng jħai nyaman mèlè kemma sè èkasennengngè. Sarrèna èka'-angka'è Pa' Kalèbun pas aqħâbu. Dhâbuna bâriyâ.

"Assalamu'alaikum Wr. Wb. Para èbhu, para bapa', tan-tarètan sadhâjâ. Alhamdulillah samangkèn soksogħâ ampon bħersè. Kalabân èpèyara kadhi ka'dinto tanto ghilina aèng lancar bân aèngħna bħersè. Manabi ghilina soksok lancar bân bħersè tanto ta' kera bâu, sareng rengngè' ta' kera alèbun otabâ atellor è aèng sè aghili. Manabi tađâ' rengngè' sè la tèdqung ta' tagħġġu otabâ ta' èkèkkè'. Ta' kabâtèr jhughâna ka panyakèt malaria. Dhâddhi ngèrèng jāgâ terros kabħersèyanna soksok panèka. Saten-bħuntenna sabulân sakalèyan kodhu bħersè'è. Kaangħħuy ajāgħâ

kasèhadhân, kodhu ajâgâ kabhersèyan. Para rabu sadhâja bhâdhân kaulâ mator sakalangkong, nyo'on saporâ manabi bâdâ ator sè ta' sopan. Wassalamu'alaikum Wr Wb".

Ètokèl dâri buku "Paanaban Assrè", Tim Nabara. Eyobâ saparlona.

Pakon 1.1

Èyatorè maos polè ghâncaran è attas! Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1) Ponapa bhul-ombhul ghâncaran è attas?

.....
2) Lerres arè ponapa sè mabâdâ ghutong-ronjhung?

.....
3) Pasèra'an sè nolongè?

È dhisa ponapa, RT tor RW saponapa kennengnganna orèng sè abhersèyan soksok ghâpanèka?

.....
Ponapa sabâbbhâ na'-kana' bânnya' jhughân sè nolongè?

.....
Pokol saponapa ambuna sè abhersèyan soksok?

4) Salastarèna alako rèng-orèng ghâpanèka ponapa pas terros bhubhâr?

.....
Pasèra sè abu-đhâbu salastarèna alako?

Pakon 1.2

Bâng-sèbângnga morèd èyatorè aghâlimpo' tor maos polè ghâncaran è attas *Abhersèyan Soksok*. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' èyatorè ajhârbâ'âghi

- a. jhejjherrâ carèta
- b. ongrodhâんな bâkto
- c. ongrodhâんな kennengngan

INDIKATOR:

3.4.2 Mengidentifikasi ciri-ciri karangan deskripsi

2.

Lalampa'an

Karangan deskripsi èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhârrâghi kabâdâ'âna sèttong kennengngan, kabâdâ'âna sèttong bhârâng, otabâ kabâdâ'âna manossa, kèbân, tor èn-laènna. Kabâdâ'ân kasebbhut èjhârbâ'âghi kalabân abirjhi' bâgiyân-bâgiyânnèpon, kantos sè maos ghâncaran panèka arassa ngoladhi dhibi' otabâ mèyarsa'agi dhibi'. Contona: Ghâncaran kalabân bhul-ombhul *Pasèsèr Salopeng*, *Pasèsèr Lombâng*, *Polo Ghili Labâk*, *Polo Giliyang*, *Api Tak Kunjung Padam*, tor èn-laènna.

Kalabân nalèktèghi jhâjhârbâ'ân è attas, sèfat sè èghândhu' *karangan deskripsi* èngghi panèka:

- 1) aghâmbhârrâghi bhârâng (*objek*) sè nyata
- 2) abirjhi' kalabân rinci bâgiyân-bâgiyânnna bhârâng (*objek*).
- 3) sè maos arassa ngoladhi otabâ mèyarsa'agi dhibi'

Kaangghuy ngaonèngè sèfat-sèfat è attas, èyatorè talèktèghi contona ghâncaran è bâbâ panèka.

Pasèsèr Bâdjur

Nalèka alakonè sèttong parjhâlânâna dâri kottha Songennep (Sumenep), nojjhu dâ` ara dâjâ korang lebbi 20 km bâdâ sèttong kacamadhân sè anyama Topotè. È kacamadhân ka` qinto bâdâ dhisa sè anyama Bâdjur. Bâdjur mènangka dhisa sè palèng dâjâ kadhibi` è kacamadhân Topotè. Mongghing tèmorra abâtes

dhisa Jhângkong kacamadhân Tang-Bhâtang. Mongghing lao` na abâtes dhisa Jhuruwân Dâjâ. Bân pèngghir bârâ` na abâtes dhisa Dhâng-Gheddhâng sè maso` kacamadhân Topotè.

Maghârsarè Madhurâ, otamaèpon maghârsarè Songennep nalèka mèreng oca` Bâdur tanto bisaos pèkkèranna tadâ` laèn nojjhu dâ` pasèsèr sè bâdâ è dhisa ka` dinto. Sabâb pasèsèr panèka ampon kalonta kalabân paanabhânnèpon sè sanget maperna dâ` pangoladhân. Beddhina ngalampar tè-ngapotè èyèrèngè tombuna comara odâng sè katèngal cè` jhennona bân cè` rampa`na. Comara odâng ka` dinto pagghun èrabât sareng maghârsarè`èpon sè bâdâ è sakobhengnga. Salaèn dâri ka` dinto, umummèpon maghârsarè atanè sareng majâng.

Rampa`na dâunna comara sè ngarambây arantep sareng bhirighânnna mano` dhâlko`, mano` tèllen ngabbher è attassâ tasè` sè èpjungè bhiru sanajjân tadâ` deng-andengnga. Salaèn dâri gâpanèka, è tabun bârâ`na Pasèsèr Bađur bâdâ settong ghuwâ sè ècolo`na ètombuwi bhungkana nyamplong bân aghili aèng tabâr dâri somber sè jhâu dâri pasèsèr ka` dinto. Songay kalabân aèng tabâr ka` dinto amowara sè biyasana èghuna` aghi kennengnganna orèng atoro samarèna alabbhu è tasè` , kaangghuy maèlang accènna aèng tasè` è bhâdhân.

Dâri ghâpanèka, bânnya' rèd-morèd, mahasiswa tor masyarakat umum sè adâtengangan ka Pasèsèr Bâdur kaangghuy alalèpor atèna otaba kaangghuy maèlang rassa sompek dâlem ajhâlanè kaođi`ân. Otamaèpon ca-kanca seniman sè bâdâ è kabupaten Songennep saè sè dâri *sanggar*, *komunitas* se bâdâ è sakola`an otabâ kampus. Sabâb, kaangghuy nandhugghâghi pangara ka Pasèsèr Bâdur ngabutowagi bâkto sè sakejha` tor sakone` obâng kaangghuy majâr kol (taksi) *transportasi umum*, napa polè nètènè kendara`an pribadi, lebbi ceppet tor lebbi samporna.

Angghidhân Lukman Haklim AG,
<http://www.okaramadura.com>

Pakon 2.1

Maos patètè tor tèngatè ghâncaran è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka.

- 1) Bâdâ è kacamadhân ponapa Pasèsèr Bâdур panèka?
.....
- 2) Ponapa nyamana dhisana sè abâtessè Pasèsèr Bâdур?
.....
- 3) Kadhiponapa bârnana bedđhi sè bâdâ è Pasèsèr Bâdур?
.....
- 4) Ponapa nyamana ka'-bhungka'an sè tombu è Pasèsèr Bâdур?
.....
- 5) Ponapa nyamana mano' sè segghut ngabbher è Pasèsèr Bâdур?
.....
- 6) Aèng sè aghili lèbât bhungkana nyamplong, è ghuna'aggi kaangghuy ponapa?
.....
- 7) Pasèra bisaos sè segghut dâteng dâ' Pasèsèr Bâdур?
.....
- 8) Ponapa sè madhâddhi pernana rèng-orèng sè dâteng ka Pasèsèr Bâdур?
.....

Pakon 2.2

Bâng-sèbângnga morèd èyatorè aghâlimpo' tor maos polè ghâncaran è attas *Pasèsèr Bâdур*. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' malastarè pakon: abirjhi' sèfat *karangan deskripsi* è dâlem ghâncaran kasebbhut!

INDIKATOR:

4.4.1 Menulis karangan narasi sederhana sesuai tema

1. Lalampa'an

Narasi aropa'aghi karangan sè abhângon carèta. È dâlem karangan kasèbbhut pangangghit nyoson carèta sè aëssè kadhâddhiyân. Tojjhuwânnèpon kaangghuy aparèng kabhâr tor malowas pangonèngan orèng sè maos tolèsân panèka. Jhughân kaangghuy aparèng pangalaman *estetik*, kantos orèng sè maos arassa èndhâ tor lèbur.

Mèlana bâdâ katantowan-katantowannèpon dâlem nyoson karangan *narasi*. Katantowannèpon èngghi panèka:

- Kodhu èyongrot kalabân orodhân: carèta kabidhân-èssèna carèta-pongkasan. Carèta kabidhân aghâmbhârrâghi asmana *tokoh*, kabâdâ'ânya *tokoh*, kennengngan sè bâhdhi è kacarèta, tor samacemma. Èssèna carèta aghâmbhârrâghi tapangghina *tokoh* sareng *tokoh* sè laèn, kantos dhâddhina padhu (*konflik*). Dhinèng pongkasan carèta aropa'aghi carèta palèng ahèr, sè ka'dimma *tokoh* sareng *tokoh* sè laèn akor, pađâ lèbur, atong-rontong, otabâ ngadhebbhi 'ajâl.
- Carèta kodhu èrèntèng kalabân 5W + 1H (Bahasa Inggrissèpon: *what, where, when, who, why, how*). Dâlem bhâsa Madhurâ: ponapa, è ka'dimma, bilâèpon, pasèra, aponapa, kadiponapa. *Karangan narasi* èrèntèng kalabân jâwâbhân sè bâdâ è pètanya: ponapa sè kadhâddhiyân, è ka'dimma kadhâddhiyân panèka, bilâèpon sè kadhâddhiyân, pasèra sè bâdâ è dâlem kadhâddhiyân panèka, aponapa kantos kadhâddhiyân akadhiyâ ghâpanèka, tor kadhiponana kadhâddhiyânnèpon.

Manabi ampon ngaonèngè katantowan è attas, saterrossèpon *karangan narasi* èsoson kalabân jhejjher è bâbâ panèka:

- tantowaghi ñhimèn pokeddhennepon tor bâburughan beccè' sè bhâdhi èyangghuy dâlem *karangan narasi*
- tantowaghi orèng sè bhâdhi maos tolèsân kasebbhut (*sasaran pembaca*)
- soson kadhâddhiyân-kadhâddhiyân sè bhâdhi è racèk è dâlem carèta dâri kabidhân kantos pongkasan
- tantowaghi tokoh sareng bâbâtegghèpon, tor kennenggannèpon (*latar*)
- soson rangkana carèta.

Manabi rangkana carèta ampon sodhek, èyatorè soson karangan *narasi* kalabân orodhân sè lerres. Soson kalabân ngèrèng katantowan è attas.

Pakon 1.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Jhârbâ'âghi ponapa tojjhuwânnèpon nolès karangan *narasi*?

.....

2. Jhârbâ'âghi ongrodhânnèpon karangan *narasi*!

.....

3. Jhâjhâl soson contona okara sè aghâmbhârrâghi èssèna carèta dâlem karangan *narasi*!

.....

4. Jhâjhâl soson contona okara pongkasan dâlem karangan *narasi*!

.....

5. Sosonnaghi contona *paragraf narasi* sè aghâmbhârrâghi bâkto kadhâddhiyân!

.....

6. Sosonnaghi contona *paragraf narasi* sè aghâmbhârrâghi orèng sè bâdâ è dâlem kadhâddhiyân!

.....

7. Soson rangkana carèta *narasi* kalabân pokeddhan "Mèyos asakola"!

.....

Pakon 1.2

Kalabân pangaonèngan ngangghit *karangan narasi* è attas, èyatorè bâng-sèbângnga morèt nyoson sèttong *karangan narasi* ! Kabidhi kalabân nyoson rangkana carèta ñhimin! Èyatorè mèlè sala sèttong pokeddhan è bâbâ panèka:

- (a) Ghutong ronjhung è sakola'an
- (b) Nyarè nyamplong
- (c) Abâlânjhâ ka pasar
- (d) Mèyara mano'

INDIKATOR:

4.4.2 Menulis karangan deskripsi sederhana sesuai tema

2. Lalampa'an

Karangan deskripsi èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhârrâghi sèttong kabâdâ'ân. Kèngèng aropa kabâdâ'ânnèpon bhârâng, alam, orèng lakè' otabâ binè', orèng seppo tor anom, kèbân, tor èn-laènna. Tojjhuwânnèpon kaanghuy aparèng ghâmbhârân tor pangaonèngan dâ' sè maos.

Kaanghuy ngangghit karangan *deskripsi* rèd-morèd kodhu nalèktèghi dhimèn sèttong kabâdâ'ân. Contona kabâdâ'ânnèpon kellas IV. Kaanghuy nalèktèghi, rèd-morèd èyatorè ngoladhi bâgiyân-bâgiyânnèpon kellas. Kèngèng èyoladhi dâri labâng aghung, dâri paddhu mongghing tèmor lao', otabâ mongghing bârâ' dâjâ. Ponapa bisaos sè èyoladhi panèka dhâddhi cok-racok (bahan) è dâlem *karangan deskripsi*.

Manabi rèd-morèd ampon ghâduwâñ cok-racok (bahan) mènangka ghimbhâran kaanghuy ngangghit *karangan deskripsi*, èyatorè nolès karangan kasebbhut kalabân jhejjher sè lerres. Dhinèng jhejjherèpon ngangghit *karangan deskripsi* èngghi panèka:

- a) nantowaghi pokeddhhânnèpon
- b) nantowaghi tojjhuwânnèpon tolèsân
- c) nyarè tor makopol bahan racoghân kaanghuy è racèk dhâddhi karangan.
- d) nyoson rangkana karangan
- e) makembhâng rangkana karangan dhâddhi karangan *deskripsi*.

Katantowan è attas aropa'agli pandhuman kaanghuy ngangghit karangan *dèskripsi*.

Pakon 2.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1) Jhârbâ'âghi ponapa tojjhuwânnèpon ngangghit karangan *deskripsi*?

2) Ponanapa ghunana pokeddhhâñ dâlem ngangghit karangan *deskripsi*?

- 3) Manabi bhâdhi ngangghit karangan *deskripsi* bhâb "Kocèng Anggora", ponapa bisaos sè parlo èyoladhi tor ètalèktèghi?
- 4) Bhul-ombhullèpon "Sakaola'an Assrè." Kalabân bhul-ombhul kasebbhut èyatorè soson rangkana *karangan deskripsi*!
- 5) Jhâjhâl soson contona okara kabidhân dâlem karangan *deskripsi*!

Pakon 2.2

Kalabân pangaonèngan ngangghit *karangan deskripsi* è attas, èyatorè bâng-sèbângnga morèt nyoson sèttong *karangan deskripsi*! Kabidhi kalabân nyoson rangkana carèta ñhimin! Èyatorè mèlè sala sèttong pokeddhan è bâbâ panèka:

- (a) Komputer anyar
- (b) Rasoghânnèpon Rama
- (c) Jhâlân kampong Taratè
- (d) Paanabhân Sokobânah

INDIKATOR:

4.4.3 Membacakan karangan

3.

Lalampa'an

Maos ghâncaran (*membaca karangan*) aropa'aghi sala sèttong lalampa'an dâlem bhâsa kaangghuy ngaolle pangaonèngan. Lalampa'an panèka sèfattèpon narèma (*pasif*) dâlem bhâsa Indonèsia èsebbhut *receptif*.

Dâlem lalampa'annèpon, maos ghâncaran bâdâ 2 macem, èngghi panèka:

- 1) Maos kalabân sowara sè ranyèng otabâ santa'.

Maos akadhiyâ panèka kodhu tè-ngatè. Orèng sè mèyarsa'aghi kodhu sè ngartèya dâ' èssèna tolèsân sè èmaos. Mèlana sè maos kodhu aghâdhuwi kamapowan akadhiyâ:

- (a) nyebbhut oca' kalabân lerres
- (b) alaghuwâghi sowara kalabân bâdâna
- (c) ngaonèngè tanđhâ-tanđhâ pamaosan
- (d) sowara terrang tor jhârna'
- (e) maos kalabân lancar
- (f) maos kalabân rassa sè dâlem
- (g) ngaonèngè sadhâja èssèna ghâncaran
- (h) sabâkto-bâkto maos sambi ngoladhi orèng sè mèyarsa'aghi
- (i) maos kalabân tèngka sè bhâghus.

2) Maos dâlem atè.

Èngghi panèka maos ghâncaran kalabân ta' asowara'aghi èssèna ghâncaran kasebbhut. Maos akadhiyâ panèka kodhu aghâdhuwi kamampowan:

- (a) maos kalabân ta' asowara
- (b) maos kalabân ta' maghuli bâgiyân-bâgiyânna bhâdhân
- (c) maos kalabân ta' aghuna'aghi ghârighi' kaangghuy noddhu'
- (d) ngaonèngè sadhâjâ èssèna ghâncaran
- (e) maos kalabân ghulina soca lebbi santa' ngèrèng jhejjherrâ tolèsân.

Pakon 3.1

Èyatorè bâng-sèbângnga morèd maos polè karangan sè ampon èyangghit è kaca sabellunna. Pèlè sala sèttong karangan *narasi* otabâ *deskripsi*. Saterrossèpon, bâng-sèbângnga morèt kèngèng pakon maos karangan kasebbhut è ađâ'na kellas. Èyatorè maos kalabân sowara sè ranyèng otabâ santa'!

Uji Kompetensi 4

Pèlè jâwâbhân sè paling bhender dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Karangan sè aropa carèta èngghi panèka
 - a. deskripsi
 - b. argumentasi
 - c. narasi
 - d. eksposisi
2. Nalèktèghi sèttong kabâdâ'ân kaangghuy èyangghit dhâddhi karangan aropa'aggi jhejjherrâ ngangghit karangan
 - a. deskripsi
 - b. argumentasi
 - c. narasi
 - d. eksposisi
3. Sala sèttong bhidhâna karangan *narasi* sareng karangan *deskripsi* èngghi panèka
 - a. narasi aghândhu' ongrodhânnna bâkto, dhinèng deskripsi aghândhu' ongrodhânnna kennengngan
 - b. narasi aghândhu' jhejjherrâ carèta, dhinèng deskripsi aghândhu' jhejjherrâ bâkto
 - c. narasi aghândhu' ongrodhânnna bâkto, dhinèng deskripsi abirjhi' bâgiyân-bâgiyânnna bhârâng, kèbân, kabâdâ'ân, tor samacemma
 - d. narasi aghândhu' jhejjerrâ carèta, dhinèng deskripsi abirjhi' bâgiyân-bâgiyânnna carèta
4. Kalèbun Sumadi ngerèng jhughân dâlem ghutong ronjhung dhisa sè èkabidhi bâari'. Toron dâ' soksok abhersè'è bângdhâlubâng sè cekka'. Ropana bânnya' kotoran è dâlem soksok sè ta' noro' ghilina aèng. Kalebun Sumadi aparèng conto tèngka sè saè dâ' maghârsarèna.
Ghâncaran è attas aropa *karangan narasi*, bâgiyân
 - a. èssèna
 - b. kabidhân
 - c. pongkasan
 - d. bâburughân
5. Karangan *narasi* è nomer 4 ajhârbâ'aggi bhâb
 - a. jhejjherrâ carèta
 - b. tokoh tor bâtegghèpon
 - c. kennengngan
 - d. paanabhân

6. Arèna moncar dâri tèmor. Bârnana konèng akadhiyâ emmas pa' lèkor. Onđemma noro'aghi konèng jhughân. Dhâng-kadhâng onđemma abhângon macan tol-tol, dhâng-kadhâng abhângon kèddhâng emmas. Ghâncaran è attas aropa *karangan deskripsi* sè aghâbhârrâgi
 - a. bhârâng
 - b. kèbân
 - c. kabâdâ'ân
 - d. orèng
7. Karangan *deskripsi* è nomer 6 aghândhu' sèfat sè ètandhâi kalabân ...
 - a. okara sè abirjhi bâgiyân-bâgiyânnna kabâdâ'ân
 - b. okara sè aghândhu' jhejjherrâ carèta
 - c. okara sè aëssè ongrodhânnna kabâdâ'ân
 - d. okara sè aëssè ongrodhânnna arè sè moncar
8. Manabi morèt èpakon maos karangan sè èyangghit è adâ'na kellas kodhu èmaos kalabân
 - a. ta' asowara
 - b. maos dâlem atè
 - c. sowara sè ranyèng
 - d. maos kalabân pèkkèran
9. Sè ta' maso' ongrodhân 5W + 1H è dâlem ngangghit karangan *narasi* èngghi panèka
 - a. pasèra sè ngangghit carèta
 - b. pasèra sè èkacarèta
 - c. kadhipona carètana
 - d. è ka'dimma kennengngannèpon
10. Sala sèttong jhejjherrèpon ngangghit karangan *deskripsi* èngghi panèka
 - a. ngangghuy bahan racoghân sè ampon bâdâ
 - b. nantowaghi jhejjherrâ carèta
 - c. nantowaghi pokeddhânnèpon
 - d. ngangghuy okara sè lanjhâng

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'

1. Ponapa sè èmaksot ongrodhânnna bâkto è dâlem karangan *narasi*?

.....

.....

2. Ponapa sè èmaksot bâgiyân-bâgiyânnèpon kabâdâ'ân è dâlem karangan *dekripsi*!

.....

.....

3. Jhârbâ'âghi 5W +1H è dâlem karangan narasi!

.....

4. Jhârbâ'âgi 2 macem kamampowan è dâlem maos kalabân sowara ranyèng!

.....

5. Jhârbâ'âghi 2 macem kamampowan maos è dâlem atè!

.....

Latèyan Ahèr Semester Ghânjhil

Pèlè jâwâbhân sè paling lerres dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Bânnya'na bhiri ta' ètantowaghi akadhiyâ puisi kona. Panèka aropa'aghi sèfattèpon
 - a. syi'ir
 - b. gurindam
 - c. puisi parsemmon
 - d. laghu kona
2. Puisi sè aropa jhi-pojhiyân dâ' sè Maha Aghung, tor jhughân jhi-pojhiyân dâ' naghârâ-bhângsa, otabâ jhi-pojhiyân dâ' pahlawanna èsebbhut
 - a. *balada*
 - b. *himne*
 - c. *satire*
 - d. *ode*
3. Bâgiyânnèpon puisi Madhurâ modèrn sè kaoladhan èngghi panèka
 - a. bâburughân beccè'
 - b. maksod sè palèng pokô'
 - c. pèlèyanna oca'
 - d. maksod dâlem rassa
4. Sè aropa puisi modern è bâbâ panèka
 - a. puisi pojhiyân
 - b. puisi dâlem carèta
 - c. mantra
 - d. jhâpa
5. Kaangghuy nalèktèghi artèna oca' sè malarat dâlem puisi, kèngèng èsarè lèbât
 - a. paramasastra
 - b. kamus Bhâsa Madhurâ
 - c. carèta pandâ'
 - d. puisi kona
6. Dâlem *tèks adhâ-kandhâ aghândhu' konflik*, èngghi panèka
 - a. pamangghi sè ta' pađâ dâri orèng sè adhâ-kandhâ
 - b. bhângon sè ta' pađâ dâri orèng sèttong ka sèttongnga

- c. ḫuwâ' pamangghi sè salèng saroju'
 - d. pamangghi sè kèng-bingkèng
7. Sala sèttong tatakrama è dâlem aḍhâ-kandhâ èngghi panèka
- a. nganghuy bhâsa èngghi bhunten
 - b. nganghuy bhâsa enjâ' iyâ
 - c. nganghuy bhâsa engghi enten
 - d. nganghuy bhâsa sè sorop sareng kabâdâ'ân
8. Sè aghâmbhârrâghi èssèna bâca'an dâlem aḍhâ-kandhâ èngghi panèka....
- a. bhul-ombhullèpon
 - b. pokeddhânnèpon
 - c. tandhâ pamaosan
 - d. ghâmbhârrèpon
9. Jhejjherrèpon nyoson *teks* sè aghândhu ḫâ-kandhâ èngghi panèka
- a. nantowaghi orèng sè maosa
 - b. nantowaghi kennengangan
 - c. nantowaghi nyamana *tokoh*
 - d. nantowaghi carana maos
10. Nantowaghi nyamana orèng sè bhâdhi aḍhâ-kandhâ dâlem tèks dialog aropa'aggi carana
- a. alakonè ḫâ-kandhâ
 - b. nyoson tèks dialog
 - c. andhâp asor dâlem tengka
11. Asmana rajina Joko Tolè dâlem carèta ra'yat *Joko Tole* èngghi panèka
- a. Dewi Sambi
 - b. Dewi Sinta
 - c. Dewi Ratnadi
 - d. Dewi Kunti
12. Ju' Angghâsuta dâlem carèta *Ju' Angghâsuta* asal molana dâri
- a. Songennep
 - b. Sorbhâjâ
 - c. Cirebon
 - d. Solo
13. Carètana kennengangan sè karamat otabâ sè Maha Aghung èsebbhut
- a. *legenda*
 - b. *mitos*
 - c. dhungngèng
 - d. carèta

14. Sè ta' maso' bâburughân beccè' kaangghuy abâ' dhibi' (*nilai moral individu*), dâlem carèta ra'yat, èngghi panèka
- bângal
 - jhujhur
 - adhil
 - èhlas
15. Bâburughân beccè' kaangghuy orèng laèn (*nilai moral sosial*) dâlem carèta ra'yat akadhiyâ
- pardhuli dâlem kabhâghusân
 - abhânto kaangghuy kèngèng bâbâles
 - ghutong ronjhung dâlem abâles kajhubâ'an orèng laèn
 - parcajâ dâ' sè Mahakobâsa
16. Mangkat asakola dâri compo'na, napa' ka sakola'an, terros olahraga ka lapangan, maso' ka kellas, kantos palèman polè ka compo'na.
Okara è attas aropa'aggi contona karangan *narasi* kalabân ongrodhân
- bâkto
 - kennenggan
 - pokeddhân
 - kabâdâ'ân
17. Karangan *narasi* aropa karangan
- kabâdâ'ân
 - sè abirjhi' bâgiyânnna kennenggan
 - sè abirjhi' bâgiyânnna bhâdhân
 - carètana kadhâddhiyân
18. Karangan *deskripsi* aropa karangan
- kabâdâ'ân
 - sè abirjhi' bâgiyânnna kennenggan
 - sè abirjhi' bâgiyânnna bhâdhân
 - carètana kadhâddhiyân
19. Nyerrat karangan bhâb kellas, maso' maemma karangan
- narasi*
 - deskripsi*
 - eksposisi*
 - argumentasi*
19. Nyerrat karangan bhâb alèngghi dâ' compo'na emba, maso' macemma karangan
- narasi*
 - deskripsi*
 - eksposisi*
 - argumentasi*

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Èyatorè angghit sèttong puisi modèrn bhâb paanabhân è pasèsèr!

.....
.....

2. Angghit sèttong paragraf *narasi* bhâb totobhân sakola'an!

.....
.....

3. Angghit sèttong paragraf mamolan karangan *deskripsi* bhâb totobhân sakola'an!

.....
.....

4. Sebbhuddhâghi *unsur intrinsik* carèta ra'yat Madhurâ!

.....
.....

5. Sebbhuddhâghi katantowannèpon nyerrat *teks* sè aghândhu' dhâ-kandhâ!

.....
.....

Bâburughân beccè'.

*Naghârâ rajjhâ tor nyennengngaghi
panèkapaparèngnga Sè Kobâsa sè ta'kabilâng
bânnya'na*

Kompetensi Dasar

- 3.5 Mengenal dan memahami teks *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.
4.5 Melakukan dan mengapresiasi *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.

Indikator

- 3.5.1 Menyebutkan contoh *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.
3.5.2 Menjelaskan ciri-ciri *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.
3.5.3 Menjelaskan isi *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.
4.5.1 Melakukan *tembang dolanan/ laghu èn-maènan* sesuai dengan tilaras.

INDIKATOR:

3.5.1 Menyebutkan contoh *tembang dolanan* / *laghu èn-maènan*.

1. Lalampa'an

Maos patètè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Manabi sampèyan bâdâ è sèttong dhisa sè kalerressan dhisa panèka bâdâ è gir sèrèng, pa'anabhân sè bâdâ è dhisa ghâpanèka gir sèrèng sè maperna ka atè. Pa'anabhân panèka maperna polana èndhâ.

Sapanèka jhughân manabi sampèyan bâdâ è sèttong dhisa sè kalerressan dhisa panèka bâdâ è seddhi'na ghunong, sabâ, bhlumbhâng, sareng kennengangan laèn sè èndhâ. Rèng-orèng sè ngoladhi pa'anabhân sè èndhâ panèka pas aromasa jhembhâr tor kèngèng nombuwâghi rassa ka'anghuy asokkor dâ' Sè Kobâsa. Bâdâ jhughân sè kantos apalessèr nyarè kennengangan laèn sè èyangghep èndhâ.

Manabi bâdâ è kennengangan sè èndhâ panèka jhughân nombuwâghi pangaterro ka'anghuy amaèn. Sè kèngèng èkamaèn panèka bânnya'. Bâdâ èn-maènan sè ècampor sareng laghu bâdâ jhughân sè ta' mabi laghuwâghi. Èn-maènan sè ècampor sareng laghu akadhi Lar-kolarjhâng sareng laènnèpon. Èn-maènan sè ta' mabi laghuwâghi akadhi amaèn lèker, lajhângan sareng laènnèpon.

Laghu Èn-maènan

Nokèl dâri <https://bintanggemerlap.files.wordpress.com>

Laghu èn-maènan panèka mènangka laghu sè èlaghuwâghi nalèka amaèn. Bâktona amaèn lumbrâna nalèka asar mabâ otabâ kèngèng jhughan nalèka bulân pornama. Manabi laghu èn-maènan èkamaèn lumbrâna asareng ghâlimpo'na. Contona laghu èn-maènan panèka akadhi laghu Lir-sa'alir sareng

samacemma. Namong bâdâ jhughân laghu èn-maènan sè èlaghuwâghi kadhibi'ân otabâ kađuwâ akadhi laghu Pa'-opa' Èling sareng samacemma.

Laghu èn-maènan panèka bâdâ sè ta' èpangghi pasèra sè ngangghit. Laghu sè ta' èpangghi pasèra sè ngangghit panèka èsambhât *anonim*. Laghu èn-maènan panèka bânnya' macemma. Lumbrâna bhân-sabbân kampong, dhisa, sareng kottha panèka bâdâ laghu èn-maènanna.

Laghu èn-maènan èkaonèngè na'-kana' polana ngoladhi dâri na'-kana' laèn sè onèng amaèn èn-maènan panèka. Sa'amponna onèng carana amaèn ngangghuy èn-maènan ghellâ', pas ngajhâri kancana. Bilâ onèng pas èkasareng amaèn.

Akadhi laghu Pa'-opa' Èling, laghu panèka èlaghuwâghi nalèka na'-kana' èpakon rèng seppona ajâgâ alè'na sè ghi' bhâji'. Manabi alè'na sè ghi' bhâji' panèka nangès, na'-kana' sè èpakon rèng seppona ka'angghuy ajâgâ alè'na panèka pas alaghuvâghi Pa'-opa' Èling ma' ollè alè'na ambu sè nangès.

È bâbâ panèka contona laghu èn-maènan kalabân bhul-ombhul Pa'-opa' Èling angghidhân N.N. Sè aparèng *notasi* èngghi panèka M. Irsyad. N.N panèka mènangka rèngkessân oca' *anonname* artèna ta' èkaonèngè pasèra sè ngangghit.

Pa'-opa' Èlling

Nokèl dâri <http://majalahembun.com>

Pa'-opa' Èlling

Do = C. 4/4

Angghidhân : N.N

Notasi : M. Irsyad

5 5 2 5 | 3 1 . 1 | 5 5 2 2 |
Pa' - o - pa' è - ling, dâng-dâng a so - ko ran

3 . 1 1 1 | 5 5 2 2 | 3 . 1 1 |
jhi, Rèng to - wa - na tar nga - lè - lèng, A - jhâ -

5 . 2 5 | 3 . 1 1 | 5 . 2 5 |
râ nga jhi bâ - bâ na cab -

3 . 1 1 1 | 5 5 2 2 | 3 . . . | 3 0 0 0 ||
bhi, Lè - ol lè - na ged - dâng bi - ghi

Laghu èn-maènan è attas nalèka èlaghuwâghi na'-kana' sambi akopa'. Dhâddhi na'-kana' bhâji' otabâ na'-kana' kènè' sè bâdâ è seddhi'na kabenderrân nangès, pas diyem. Sè alaghuwâghi sambi akopa' panèka jhughân sambi aghellâ'.

Ca'-oca' sè malarat:

- Pa'anabhân = ponapa'a bisaos sè bâdâ è sakobhengnga sèttong kennengngan.
Èndhâ = manabi èyoladhi pas kaoladhân saè.
Bhlumbhâng = kennengngan lèbâr tor dâlem sè bânya' aèngnga.
Jhembhâr = senneng atèna.
Apalessèr = èntar ka kennengngan laèn ka'anghuy neng-sennengngan.
Lar-kolarjhâng = nyamana laghu èn-maènan. Orèng sè amaèn sambi alaghuwâghi Laghu Lar-kolarjhâng.
Asar mabâ = bâkto asar sè ma'-semma' para' maghrib.
Notasi = sè marèngè *ennot*.

Pakon 1.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pêtanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pinghir kanganna! Opama.

Artèna asar mabâ èngghi panèka bâkto asar sè ma'-semma' para'
Jâwâbhânnna maghrib.

- a. Sobbhu
- b. maghrib

1. Laghu èn-maènan panèka mènangka laghu a. asar mabâ sè èlaghuwâghi nalèka
2. Bâktona amaèn lumbrâna nalèka b. amaèn
3. Kèngèng jhughan amaèn nalèka c. ghâlimpo'na
4. Manabi laghu èn-maènan èkamaèn lumbrânad. bulân pornama asareng.....

Pakon 1.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Apalessèr artèna èntar ka kennengngan laèn ka'angghuy
Jâwâbhânnna neng-sennengngan.

1. Contona èn-maènan panèka akadhi laghu Lèr-sa'alèr sareng samacemma.
2. Lumbrâna bhân-sabbân kampong, , sareng kottha panèka bâdâ laghu èn-maènanna.
3. Laghu èn-maènan èkaonèngè polana ngoladhi na'-kana' laèn amaèn èn-maènan panèka.
4. Bâdâ jhughân laghu sè èlaghuwâghi kadhibi'ân, bâdâ jhughân sè èlaghuwâghi kađuwâ.

Pakon 1.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Sè **kèjhung** sambi akopa'. Jâwâbhânnna sè ngèjhung sambi akopa'.

1. Laghu èn-maènan **maèn** lumbrâna asareng ghâlimpo'na.
2. Bâdâ jhughân laghu èn-maènan sè **laghu** kadhibi'ân.
3. Laghu **maèn** èkaonèngè polana ngoladhi na'-kana' laèn amaèn èn-maènan panèka.
4. Bilâ onèng pas **sareng** amaèn.

Pakon 1.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Laghu èn-maènan panèka bâdâ sè ta' èpangghi pasèra sè
(ngangghit, ngallè, ngala').

1. Na'-kana' sè amaèn atèna arassa
(sossa, pèrak, abhâcèkellan).
2. Laghu Pa'-opa' Èling lumbrâna èlaghuwâghi nalèka
(è pinghir sèrèng, noghuwi alè', amaèn dhâko).
3. Laghu èn-maènan sè ta' èpangghi pasèra sè ngangghit èsambhât
(Pa'-opa' Èling, Lir-sa'alir, Anonim).
4. Na'-kana' sè ngèjhung Pa'-opa' Èling sambi
(atangdhâng, nangès, akopa').

Pakon 1.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Sèngko' sakanca'an amaèna Lar-kolarjhâng è

- a. tanèyan b. songay c. tambhâ' d. tasè'

Jawâbhân sè leres èngghi panèka a. tanèyan.

1. Ka' Suhdi amaèn sambi noghuwi Lè' Mina.
a. lar-kolarjhâng b. lir-saalir c. lajângan d. tembhung
2. èling, dâng-dâng asoko ranjhi.
a. Pa'-opa' b. Pa'-kopa' c. Pak-kopak d. Pak-kopa'
3. Rèng towana tar
a. ngajhi b. ngalèlèng c. ka pasar d. mandi
4. Ajhârâ ngajhi bâbâna
a. langghâr b. masjid c. cabbhi d. bengko

INDIKATOR:

3.5.2 Menjelaskan ciri-ciri *tembang dolanan/ laghu èn-maènan*.

2. Lalampa'an

Maos patètè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Ngèrèng oladhi polè laghu èn-maènan sè bhul-ombhullâ Pa'-opa' Èling è attas! Manabi èlaghuwâghi li-bâliyân laghu Pa'-opa' Èling è attas tantona bhidhâ sareng laghu laènna. Bhidhâna panèka aropa'aghi dhâ-tandhâ sè bâdâ è dâlem laghu èn-maènan ghâpanèka.

Dhâ-tandhâna Laghu Èn-maènan

Ampon èjhârbâ'âghi è attas, jhâ' bhân-sabhân laghu èn-maènan panèka aghândhu' dhâ-tandhâ. Dhâ-tandhâna laghu èn-maènan èngghi panèka èlaghuwâghi sambi amaèn.

Sè amaèn tor sè alaghuwâghi panèka na'-kana'. Tantona sè amaèn pas jembhâr tor pèrak atèna. Ponapa polè sè amaèn tor sè ngèjhung panèka asareng kancana.

Èssèna laghu èn-maènan èngghi panèka bhâb sè masenneng ka atèna sè ngangghit. Sè masenneng ka atè akadhiyâ ngoladhi pa'anabhân sè assrè, ngoladhi kalakowan rè-sarè, otabâ ponapa'a bisaos sè loco.

Dhâ-tandhâna laghu èn-maènan laènna èngghi panèka aëssè bâburughân sè saè. È dâlem laghu panèka sè ngangghit jhâk-ngajhâk ka'anghuy alako sè saè. Otabâna kèngèng jhughân èssèna aropa bâburughân jhâ' lalakon sè ta' saè panèka marogi ka aba'na sareng orèng laèn.

Dhâddhi dhâ-tandhâna laghu èn-maènan akadhi è bâbâ panèka.

1. Èlaghuwâghi na'-kana' nalèka amaèn.
2. Laghu panèka bâdâ èn-maènanna.
3. Èssèna laghu panèka aghândhu' bâburughân sè saè.

Pakon 2.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'anghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pinghir kanganna! Opama.

È dâlem laghu è attas, dâng-dâng asoko

- a. duwâ'
b. ranjhi

Jâwâbhânnna : ranjhi

1. Dhâ-tandhâna laghu èn-maènan èngghi panèka èlaghuwâghi sambi
2. Na'-kana' sè amaèn atèna
3. Na'-kana' sè amaèn Pa'-opa' Èling, panèka amaèn sambi
4. Na'-kana' nangès manabi ngoladhi na'-kana' akopa' pas

- a. pèrak
b. amaèn
c. diyem
d. akopa'

Pakon 2.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Bhân-sabhân laghu panèka aghândhu' dhâ-tandhâ

Jâwâbhânnna èn-maènan

1. Sè amaèn tor sè alaghuwâghi laghu èn-maènan panèka
2. Tantona sè amaèn sambi alaghuwâghi laghu èn-maènan pas atèna.
3. Sè kèngèng masenneng ka atè akadhiyâ ngoladhi..... sè assrè.
4. Ponapa'a bisaos sè loco kèngèng masenneng ka

Pakon 2.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Sè amaèn tor sè ngèjhung panèka **sareng** kancana.

Jâwâbhânnna: sè amaèn tor sè ngèjhung panèka asareng kancana.

1. **Èssè** laghu èn-maènan èngghi panèka bhâb sè masenneng ka atè.
2. Ponapa'a bisaos sè loco kèngèng pa dhâddhi **èssè** laghu èn-maènan.
3. **Tandhâ** laghu èn-maènan èngghi panèka aëssè bâburughân sè saè.
4. È dâlem laghu èn-maènan sè ngangghit jhâk-ngajhâk ka'angghuy **lako** sè saè.

Pakon 2.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Bhân-sabhân laghu èn-maènan panèka aghândhu'.....
(dñâ-tandhâ, pérak, ngala').

1. Laghu èn-maènan panèka bâdâ
(èn-maènanna, pérak, abhâcèkellan).
2. Kalakowan kèngèng èpadhâddhi èssèna laghu èn-maènan.
(rè-sa'arè, dñâng-sakadhâng, ghut-segghut).
3. Èssèna laghu panèka bâburughân sè saè.
(aghândhu', nyerghing, maèlang).
4. Laghu èn-maènan panèka jhâk-ngajhâk ka'angghuy sè saè.
(amaèn, alako, apadhu).

Pakon 2.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Laghu Pa'-opa' Èling è attas tantona bhidhâ sareng laènna.

- a. laghu b. ca'-oca' c. pérak d. kanca
Jawâbhânnna : laghu

1. Bâburughân sè saè panèka ngajhâk alako,
a. saè b. pérak c. sossa d. amaèn
2. Nalèka alaghuwâghi sareng èn-maènan, na'-kana' pas
a. saè b. pérak c. sossa d. kanca
3. Na'-kana' alaghuwâghi sareng akopa' mènangka tandhâna laghu
a. Lar-kolarjhâng b. Lir-sa'alir c. Pa'-opa' Èling d. Èn-maènan
4. Na'-kana' alaghuwâghi laghu èn-maènan sareng akopa' è seddhi'na
a. na'-kana' kènè' b. rèng-orèng c. bârghâ d. pasèra'a bisaos

INDIKATOR:**3.5.3 Menjelaskan isi tembang dolanan/ laghu èn-maènan.****3. Lalampa'an**

Maos patètè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Laghu èn-maènan panèka pajhât lèbur. Na'-kana' sè amaèn pađâ pèrak. Bâdâ sè aghellâ'ân polana lèbur, bâdâ jhughân sè pa'-kopa'an.

Laghu èn-maènan panèka bânnè lèbur amaèn bisaos, èssèna laghu panèka jhughân kengèng kaèmodhi tor ghi'-ghighi' ponapa maksoddhâ. Sanaosa namong èn-maènan, èssèna laghu panèka tantona aghândhu' maksot sè kodhu èkaonèngè. È bâbâ panèka jhâjhârbâ'ân ka'angghuy ngaonèngè maksot èssèna laghu èn-maènan.

Èssèna Laghu Èn-maènan

Na'-kana' sè ngèjhung sambi amaèn panèka lèbur pa'-kopa'an, aghellâ'ân, tor bâdâ jhughân sè bâng-tabângan. Sè pa'-kopa'an manabi alaghuwâghi Pa'-opa' Èling. Sè pađâ agellâ'ân manabi amaèn Lar-kolarjhâng, Lir-saalir, sareng Ghâi' Bintang.

Nalèka alaghuwâghi laghu èn-maènan bâdâ ca'-oca' sareng okara sè èlaghuwâghi. Ca'-oca' sareng okara panèka aghândhu' pakon sareng lalampan sè saè. Lalampan sè saè panèka lalampan sè akor sareng atoran. Bâdâ atoran sè aropa adhât bâdâ jhughân atoran sè aropa papakonna aghâma. Manabi lalampan panèka akor sareng atoran tantona lalampan panèka èkasennengngè orèng. Manabi ta' akor sareng atoran, lalampan panèka èkabâjhi'i orèng.

È bâbâ panèka bâdâ laghu èn-maènan Ghâi' Bintang. Laghu panèka èlaghuwâghi na'-kana' sareng ca-kancana. Manabi amaèna sareng alaghuwâghi laghu èn-maènan Ghâi' Bintang panèka na'-kana' sè amaèn pas ghu'-tegghu' tanang. Sèttong ka sèttongnga na'-kana' sè amaèn sambi ghu'-

tegghu' tanang ta' kengèng pegghâ'. Sadhâjâ sè amaèn paðâ alènglèng sambi alaghuwâghi akadhi jhârumma ejjhâm.

Na'-kana' sè amaèn panèka alèngker akadhi ghellâng. Sadhâjâ paðâ asanat ka'anghuy jhung ceppeddhân nèngkong manabi dâpa' ka oca' tocca' toccer. Sè tellat pas èkalâ'-ghellâ' sakanca'an. Dhâddhi sadhâjâ tako' èkalâ'-ghellâ'â kancana.

Ghâi' Bintang

Nokèl dâri <https://fitrahnurdiny.files.wordpress.com>

Angghidhân : N.N.

Notasi : M. Irsyad

0 5 5 5 3 | 2 1 2 3 5 6 1 | 5 . 3 2 5 |
Ghâ i' bin - tang a- lè' ghâg ghâr bu - lân, pa-ghâ- i'

3 3 2 1 2 1 | 1 0 5 5 5 | 5 3 2 1 2 3 5 6 1
na jhâ- nor ko - nèng. Ka- ka' èn - tar a- lè' sa jân jhâ

5 . 3 2 5 | 3 3 2 1 2 1 | 1 0 1 2 1 2 3
u, pa- jhâ - u - na ka lon - a - lon. Lè a - lè

— — — — — | — — — — — | — — — — — | — — — — — ||
 5 0 1 2 1 2 3 | 5 0 1 2 1 2 3 | 5 1 3 2 | 1 . . . ||
 tes, Kem bhâng an- tes, Lè a lè- tes, toc ca' toc- cer

Laghu Ghâi' Bintang è attas aghândhu' artè sè bânnya'. Bânnya'na akadhi saponapa orèng panèka ngartè ka èssèna laghu è attas. Artèna panèka kodhu aghândhu' bâburughân ka'angghuy ngalakonè lalampa'an sè saè.

Artèna ghâi' bintang panèka ngala' otabâ ngaollè bhârâng sè tèngghi tor moljâ. Manabi kalakowan sè tèngghi tor moljâ, tantona kamoljâ'ân sareng kasaèyan panèka dhâddhi cajâna pornama kaođi'ânnâ. Cajâna pornama abâ' panèka maksoddhâ sè nèra'è abâ' sareng kaođi'ânnâ abâ'. Kamoljâ'ânnâ abâ' panèka èparèngè parlambhâng oca' ghâgghâr bulân.

Artèna paghâi'na jhânor konèng ènnghi panèka ngen-angen, tarongghuna abâ', sareng kakowadhân sè palèng tèngghi. Jhânor konèng panèka mènangka dâun sè palèng tèngghi. Maksoddhâ ngen-angen sareng kamoljâ'ân panèka kèngèng èkaollè manabi èkalako ambhâ' patè sareng tarongghu.

Kaka' èntar sajân jhâu artèna manabi orèng moljâ panèka ngaghungè kolongghuwân sè samporna sareng èkaparlo orèng bânnya'. Dhâddhi manabi tarètanna kasokan tapangghiyâ, tantona ngabhutowaghi bâkto. Manabi kaka'na otabâ tarètanna èntara, panèka ta' kèngèng jhujhuk tapangghi. Dhâddhi èsambhât sajân jhâu.

Pajhâuna ghân lon-alon artèna teptep ta' jhâu polana dhâddhi ka'aghunganna orèng bânnya'. Lon-alon panèka nyamana kennengngan sè lèbâr ka'aghunganna sadhâjâ maghârsarè dhisa. Dhâddhi orèng moljâ panèka kennengnganna orèng bânnya' sè mènta tolong otabâ orèng sè kodhu mèkkèrè jhughân kaparlowanna orèng bânnya'.

Lèyalètes panèka artèna orèng akopa'. Akopa' nalèka ngolok sèttong orèng. Kèngèng jhughân akopa' polana pèrak. Akopa' kèngèng jhughân polana kasambu'. Kembhâng antes artèna kembhang sè mekkar samporna. Dhâddhi orèng moljâ panèka bâdâna è dhisa panèka èkapèrak sareng orèng bânnya'. Dhâddhi orèng moljâ panèka mènangka kembhângnga dhisa sareng naghârâ. Kembhâng sè maro'om bhângsa sareng naghârâna.

Tocca' toccer panèka aghândhu' artè jhâ' loppa ñâ' Sè Kobâsa sareng orèng sè bâdâ è bâbâ kakobâsa'anna. Tocca' panèka noddu' ka bâbâ artèna bâbâ'ânnâ. Toccer panèka noddu' ka attas artèna Sè Kobâsa.

Pakon 3.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pinghir kanganna! Opama.

Laghu panèka èlaghuwâghi na'-kana' sareng ... a. rèng seponna

b. kancana

Jâwâbhânnna : kancana

1. Na'-kana' sè alaghuwâghi Laghu èn-maènan Ghâi' a. ghâlâ
Bintang sambi ghu'-tegghu'
2. Aghâi' panèka ngala' bhârâng sè tèngghi b. tanang
ngangghuy
3. Na'-kana' sè alaghuwâghi Laghu èn-maènanc. nèngkong
Ghâi' Bintang alèng-lèng akadhi jhârumma
4. Na'-kana' sè alaghuwâghi Laghu èn-maènand. ejjhâm
Ghâi' Bintang nalèka dâpa' ka tocca' toccer
pas paðâ

Pakon 3.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Laghu Ghâi' Bintang è attas aghândhu' sè bânnya'.

Jâwâbhânnna: artè

1. Artèna laghu èn-maènan panèka kodhu aghândhu' bâburughân
ka'angghuy ngalakonè lalampa'an sè
2. Artèna ghâi' bintang panèka ngala' otabâ ngaollè bhârâng sè
3. Gagghâr Artèna ngaollè kamoljâ'ân.
4. Jhânor panèka mènangka dâun sè palèng tèngghi.

Pakon 3.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Artèna panèka kodhu aghândhu' **buruk**.

Jâwâbhânnna: . Artèna panèka kodhu aghândhu' **bâburughân**

1. Cajâna pornama abâ' panèka maksoddhâ sè **tèra'** abâ' sareng kaodi'ânnna abâ'.
2. Kamoljâ'ânnna abâ' panèka **parèng** parlambhâng oca' ghâggħâr bulâñ.
3. Orèng moljâ panèka mènangka **kembhâng** dhisa sareng nagħârâ
4. Tocca' toccer panèka **ghândhu'** artè jħâ' loppa dâ' Sè Kobâsa sareng orèng sè bâdâ è bâbâ kakobâsa'anna.

Pakon 3.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyanggħep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Sadhâjâ sè amaèn pađâ alènglèng sambi ngèjhung akadhi jhârumma

(ejjhâm, jħâi', messin).

1. Cajâna pornama abâ' panèka maksoddhâ sè abâ' sareng kaodi'ânnna abâ'.
(petteng, nèra'è, matarèsna).
2. Pagħâi'na konèng artèna ènnghi panèka ngen-angen, tarongghuna abâ', sareng kakowadhâñ sè palèng tèngħi.
(ghâlâ, andħâ, jħânor).
3. Jħânor konèng panèka mènangka dâun sè palèng
(mabâ, tèngħi, parnengħha).
4. Kamoljâ'ān panèka kengħġen ċekaollè manabi ġekalako ambħâ' sareng tarongħħu.
(amaèn, alako, patè).

Pakon 3.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Kaka' èntar sajân

- a. jhau b. ca'-oca' c. pèrak d. kanca

Jawâbhânnna : jhau

1. Orèng moljâ panèka èkaparlo orèng

- a. bânnya' b. sakonè' c. bhuru maèn d. amaèn

2. Lon-alon panèka nyamana kennengngan sè lèbâr ka'aghunganna sadhâjâ maghârsarè

- a. naghârâ b. dhisa c. sossa d. akompol

3. Akopa' èkalako nalèka ngolok orèng otabâ polana

- a. sosso b. dhuka c. apakonan d. asapowan

4. Kembhâng antes artèna kembhang sè mekkar

- a. sakonè' b. saparo c. samporna d. ghi' mekko

INDIKATOR:

4.5.1 Melakukan *tembang dolanan/ laghu èn-maènasesuai dengan titilaras.*

4.

Lalampa'an

Maos patètè jhâjhârbâ'an è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Atèna na'-kana' sè amaèn panèka tanto pèrak. Ponapa pole bâdâ laghuna. Ètambâi pole manabi sè alaghuwâghi panèka areng-sareng sakanca'an. Tantona sakanca'an tambâ rokon sareng bânnya' kancana.

Alaghuwâghi Laghu Èn-maènan

Alaghuwâghi laghu èn-maènan panèka bâdâ ennoddhâ. Ennot panèka èsarè sareng orèng sè onèng. Sa'amponna èpangghi pas èserrat. Dhâddhi orèng sè terro onèngnga ka laghuna, kèngèng maos ennot panèka. Manabi noro'è ennot panèka orèng sè dâ'-âdâ'na ta' onèng ka laghuna, pas dhâddhi onèng. Ennot panèka èkaparlo ka'angghuy ngajhârrâghi laghu panèka ka orèng laèn.

È attas ampon bâdâ laghu èn-maènan sè bhul-ombhullâ Ghâi' Bintang. Laghu panèka ampon èsarè ennoddhâ sareng M. Irsyad. Manabi sè ngangghit ta' èpangghi pasèra orèngnga. Dhâddhi cokop èparèngè tanđhâ N.N sè artèna ta' èpangghi pasèra sè ngangghit.

Manabi ennot sè palèng mabâ èparèngè tanđhâ 1 sè èbâca do. Sè atèngghiyân èparèngè tanđhâ 2 sè èbâca rè. Saterros èpon 3 èbâca mè, 4 èbâca fa, 5 èbâca sol, 6 èbâca la, 7 èbâca si, sareng sè palèng tèngghi 1 do namong èparèngè tanđhâ titi' è attassa. Titi' attas panèka artèna èbâca tèngghi. Manabi ghi' bâdâ sè atèngghiyân dâri do sè èparèngè titi' attas, pas èparèngè tanđhâ rè sè èparèngè titi' attas. Sapanèka saterrossa.

Pakon 4.1

Èyatorè laghuwâghi areng-sareng sakanca'an laghu Ghâi' Bintang è bâbâ panèka. Sabellunna sampèyan sakanca'an alaghuwâghi laghu Ghâi' Bintang è bâbâ panèka, tantona ampon èparèngè contona sareng ghuru.

Angghidhân : N.N.

Notasi : M. Irsyad

0 5 5 5 3 | 2 1 2 3 5 6 1 | 5 . 3 2 5 |
 Ghâ i' bin - tang a- lè' ghâg ghâr bu - lân, pa-ghâ- i'

3 3 2 1 2 1 | 1 0 5 5 5 | 5 3 2 1 2 3 5 6 1
 na jhâ- nor ko - nèng. Ka- ka' èn - tar a- lè' sa jân jhâ

5 . 3 2 5 | 3 3 2 1 2 1 | 1 0 1 2 1 2 3
 u, pa- jhâ - u - na ka lon - a - lon . Lè a - lè

5 0 1 2 1 2 3 | 5 0 1 2 1 2 3 | 5 1 3 2 | 1 ... ||
 tes, Kem bhâng an- tes, Lè a lè- tes, toc ca' toc- cer

Pakon 4.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pinghir kanganna! Opama.

- Tandhâ 1 panèka èbâca a. rè
b. Do

Jâwâbhânnna : do.

1. Nalèka alaghuwâghi ghâi' bintang ghâgghâr bulân, ennoddhâ "bin" èngghi panèka.... a. 2 1
2. Ennoddhâ "ghâr" nalèka alaghuwâghi ghâi' bintang ghâgghâr bulân èngghi panèka.... b. 2 5
3. Nalèka alaghuwâghi paghâi'na jhânor konèng, ennoddhâ "ghâ i'" èngghi panèka.... c. 5
4. Nalèka alaghuwâghi kembhâng antes, ennoddhâ "bhâng" èngghi panèka.... d. 5 3

Pakon 4.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Atèna na'-kana' sè **maèn** panèka tanto pèrak..

Jâwâbhânnna: atèna na'-kana' sè **amaèn** panèka tanto pèrak.

1. Ennot panèka **sarè** sareng orèng sè onèng.
2. Orèng sè terro **onèng** ka laghuna, kèngèng maos ennot panèka.
3. Ennot panèka parlo ka'angghuy **ajhâr** laghu panèka ka orèng laèn.
4. Manabi ennot **parèng** tandhâ 1 sè èbâca do.

Pakon 4.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Atèna na'-kana' sè amaèn panèka tanto

(pèrak, sossa, mellas).

1. Manabi noro'è ennot panèka orèng sè dâ'-âdâ'na ta' onèng ka laghuna, pas dhâddhi
(perak, onèng, tarèsna).
2. Ghâi' Bintang panèka nyamana bhul-ombhulla laghu
(èn-maènan, andhâ, jhânor).
3. Orèng sè terro onènga ka laghuna laghu èn-maènan, kèngèng maos
(bhul-ombhullâ, èn-maènanna, ennoddâ).
4. Ennot panèka parlo ka'angghuy ngajhârrâghi laghu panèka ka
(amaèn, alako, orèng laèn).

Pakon 4.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Kaka' èntar sajân

- a. jhau b. ca'-oca' c. pèrak d. kanca

Jawâbhânna : jhau

1. Manabi ennot èparèngè tandhâ 1 èbâca
a. Do b. Rè c. Mè d. Fa
2. Manabi ennot èparèngè tandhâ 2 èbâca
b. Do b. Rè c. Mè d. Fa
3. Manabi ennot èparèngè tandhâ 3 èbâca
c. Do b. Rè c. Mè d. Fa
4. Manabi ennot èparèngè tandhâ 4 èbâca
d. Do b. Rè c. Mè d. Fa

Uji Kompetensi 5

Pasangè tandhâ lang-kalèng (x) è horop a, b, c, otabâ d sè èyangghep dhâddhi jâwâbhân sè palèng leres!

1. Kancana sampèyan sè segghut èyajhâk amaèn areng sareng, kèngèng ajhâk
a. amaèn b. akopa' c. ca-kanca c. alonca'
2. Na'-kana' sè amaèn kèngèng lakè' sadhâjâ, binè' sadhâjâ, otabâ cok-racok bâdâ lakè' jhughân bâdâ sè
a. bâbinè' b. nangès c. aghâlimpo' d. ca-kanca
3. Amaèn Èling panèka kodhu rampa.
a. pa'-opa' b. rampa c. bhiri d. èling
4. Manabi akopa', jhughân monyèna kopa' panèka kodhu
a. rampa b. alako c. monyèna d. èling
5. Kaka' alè' sajân jhâu.
a. èntar b. ca'-oca' c. pèrak d. kanca
6. Manabi amaèn Èling panèka sè saè ta' kadhibi'ân.
a. bânnya' b. adhâmar c. pa'-opa' d. kađuwâ
7. Amaèn Pa'-opa' Èling panèka kodhu.....
a. Rampa b. Dhisa c. Sossa d. Bulân
8. Na'-kana' sè amaèn Pa'-opa' Èling panèka kèngèng asèla otabâ kèngèng jhughân
a. atèmpo b. dhuka c. kalowar d. berka'
9. Na'-kana' kènè' sè ètoghûwi èsabâ' è sè amaèn.
a. bengkona b. buđina c. tèra' d. ađâ'na
10. Ngèđing na'-kana' sè amaèn samba aghellâ', sè nangès pas
a. rampa b. dhisa c. diem d. bulân

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè sorop! .

1. Bhân-sabhân laghu panèka aghândhu' èn-maènan.
2. Pasèra sè alaghûwâghi laghu èn-maènan panèka
3. Kabâdâ'ân atèna sè amaèn sambi alaghûwâghi laghu èn-maènan èngghi panèka.....
4. Sè kèngèng masenneng ka atè akadhiyâ ngoladhi pa'anabhân sè
5. Manabi laghu èn-maènan sè loco panèka masenneng ka

Pangajhârân 6

Cita-cita ku

Bâburughân beccè'.

*Manossa panèka kèngèng atarèka
namong sadhâjâna Sè Kobâsa sè nantowaghi*

Kopetensi Dasar

3.6 Mengenal dan memahami sandhangan /pangangghuy aksara Jawa/ carakan Madhurâ.

Indikator

- 3.6.1 Mengidentifikasi bentuk sandhangan /pangangghuy aksara Jawa/ carakan Madhurâ.
- 3.6.2 Menjelaskan penggunaan sandhangan /pangangghuy aksara Jawa/ carakan Madhurâ untuk penulisan kata.

INDIKATOR:

3.6.1 Mengidentifikasi bentuk sandhangan/ pangangghuy aksara Jawa/ carakan Madhurâ.

1.

Lalampa'an

Maos patètè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Manabi sampèyan nèngalè *tèlèvisi* otabâ maca sorat kabhâr, *majalla*, *internet* sareng salaènna, tantona bâdâ sè èkasokanè sampèyan. Manabi sampèyan ampon dhibâsa paghi' terro dhâddhiyâ akadhi orèng sè èkasennengngè sampèyan. Ngen-angen sè terro dhâddhiyâ orèng sè èkasennengngè sampèyan panèka èsambhât pangaterro.

Manabi sampèyan ghâdhuwân ngen-angen terro dhâddhiyâ sardâdu, tantona sampèyan segghut *aolahraga*. Bhâdhân sareng kasèhadhânnna bhâdhân tanto èjâgâ sareng sampèyan. Tantona sampèyan nyarè cara kadhiponapa ngen-angen otabâ pangaterronasampèyan sè èkaollèya.

Ngen-angen otabâ pangaterrona sampèyan panèka kengèng èserrat è dhâlubâng sè èndhâ. Serratanna jhughân paèndhâ ma' ollè nambâi kakowadhân ka'angghuy ngaollè pangaterrona sampèyan. Kengèng jhughân èserrat nganghuy carakan Madhurâ. Carana nyerrat akadhi è bâbâ panèka.

Pangangghuy

Pangangghuy panèka kengèng èghuna'aggi manabi sampèyan ampon ngobâsanè nyerrat aksara ghâjâng dâlem Carakan Madhurâ. Pangangghuy panèka èghuna'aggi ka'anghuy ngobâ sowarana Aksara Ghâjâng sè ampon èkobâsanè sampèyan. Dhinèng cem-macemma pangangghuy panèka bâdâ empa' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, pangangghuy papatèn, sareng pangangghuy panambâ.

Pangangghuy Sowara

Dhinèng sè tamaso' pangangghuy sowara èngghi panèka lèngè, lèngè-longo, cèthak, soko, sareng petpet. Talèng èsambhât jhughân lèngè. Lèngè ghunana ka'angghuy mamonyè **è.** Manabi aksara ghâjâng èparèngè talèng (**॥**), sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè **è.** Opama **na** pas dhâddhi **nè**, **ca** dhâddhi **cè** sareng saterrossa. Kennengnganna talèng panèka è kacèrra aksara ghâjâng.

Manabi lèngè-longo (**॥.....2**) èghuna'aghi areng sareng ka'anghuy nombuwâghi monyè **o.** Lèngè-longo èsambhât jhughân talèng-talong. Lèngè-longo èsabâ' è kanan sareng è kacèrra aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè lèngè-longo amonyè **o.** Opama **ca** pas dhâddhi **co**, **ra** pas dhâddhi **ro** sareng saterrossa.

Pangangghuy sowara saterrossa èngghi panèka cèthak (....). Cèthak panèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè cèthak, amonyè i. Opama **ra** pas dhâddhi **ri**, **sa** pas dhâddhi **si** sareng saterrossa.

Pangangghuy sowara saterrossa èngghi panèka soko (....). Soko panèka èsabâ' è bâbâna aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè soko, amonyè **u.** Opama **ra** pas dhâddhi **ru**, **sa** pas dhâddhi **su** sareng saterrossa.

Pangangghuy sowara saterrossa èngghi panèka petpet (....). Petpet panèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè petpet, amonyè **e.** Opama **ra** pas dhâddhi **re**, **sa** pas dhâddhi **se** sareng saterrossa.

Panganghuy Panyèghek

Dhinèng sè tamaso' panganghuy panyèghek èngghi panèka bhisat, lajâr, sareng cekcek. Bhisat (...) èghuna'aghi ka'angghuy nombuwâghi monyè akadhiyâ orèng takerjhât. Bhidhâna bhisat sareng oca' sè aghândhu' monyè **k** sè matè èngghi panèka manabi bhisat ta' kapèreng monyè **k** matèna, namong manabi horop **k** sè matè panèka kapèreng monyè **k** matèna. Contona sè nganghuy bhisat èngghi panèka bâto'. Contona oca' sè aghândhu' **k** sè matè èngghi panèka bhâthok. Bhisat panèka èsabâ' è kanganna aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè bhisat amonyè akadhiyâ orèng takerjhât. Opama **ka** manabi èparèngè bhisat amonyè **ka'**, **bâ** manabi èparèngè bhisat amonyè **ba'**, **ta** manabi èparèngè bhisat amonyè **ta'** sareng saterrossa.

Lajâr (...) panèka ghunana ka'angghuy nombuwâghi monyè ngetter akadhiyâ monyè **r** sè matè. Lajâr panèka kennengnganna èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè lajâr amonyè ngetter akadhiyâ monyè **r** sè matè. Opama **ka** manabi èparèngè lajâr amonyè **kar**, **bâ** manabi èparèngè lajâr amonyè **bâr**, **ta** manabi èparèngè lajâr amonyè **tar** sareng saterrossa.

Cekcek (...) panèka ghunana ka'angghuy nombuwâghi monyè sengseng akadhiyâ monyè sè bâdâ è èlong. Cekcek panèka kennengnganna èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè cekcek amonyè sengseng akadhiyâ monyè sè bâdâ è èlong. Opama **ka** manabi èparèngè cekcek amonyè **kang**, **bâ** manabi èparèngè cekcek amonyè **bâng**, **wâ** manabi èparèngè cekcek amonyè **wâng** sareng saterrossa.

Panganghuy Papatèn Sareng Panganghuy Panambâ

Panaganghuy saterrossa èngghi panèka panganghuy panambâ. Dhinèng sè tamaso' panganghuy panambâ èngghi panèka cakkra otabâ pèdher (...,),

kerret otabâ perper (...,) sareng soko maljâ otabâ pèngkal (...॥). Bâdâ

jhughân panganghuy papatèn otabâ pangkon (...॥)

Panganghuy pangkon (...॥) panèka èsabâ' è kanganna aksara ghâjâng. Pangkon panèka lumbrâna èsabâ' èpongkasanna oca' otabâ okara sè aghândhu' horop matè. Ghunana pangkon panèka ka'anghuy matè'è horop è pongkasanna okara.

Panganghuy panambâ sè èsambhât cakkra otabâ pèdher (...,) panèka èsabâ' èghântongngaghi è bâbâna aksara ghâjâng. Ghunana cakkra otabâ pèdher (...,) panèka ka'anghuy nambâi rangkep **r** è bdingkèngnga mionyèna aksara ghâjâng. Opamana aksara ghâjângnga amonyè **ka** pas dhâddhi **kra**, aksara ghâjângnga amonyè **pa** pas dhâddhi **pra**, aksara ghâjângnga amonyè **ta** pas dhâddhi **tra**, sapanèka saterrossa.

Panganghuy panambâ sè èsambhât kerret otabâ perper (...,) panèka èsabâ' èghântongngaghi è bâbâna aksara ghâjâng. Ghunana kerret otabâ perper (...,) panèka ka'anghuy nambâi rangkep **re** è bdingkèngnga mionyèna aksara ghâjâng. Opamana aksara ghâjângnga amonyè **ka** pas dhâddhi **kre**, aksara ghâjângnga amonyè **pa** pas dhâddhi **pre**, aksara ghâjângnga amonyè **ta** pas dhâddhi **tre**, sapanèka saterrossa.

Panganghuy panambâ sè èsambhât soko maljâ otabâ pèngkal (...॥) panèka ka'anghuy nambâi rangkep **y** è bdingkèngnga monyèna aksara ghâjâng. Opamana aksara ghâjângnga amonyè **ka** pas dhâddhi **kya**, aksara ghâjângnga amonyè **pa** pas dhâddhi **pya**, aksara ghâjângnga amonyè **ta** pas dhâddhi **tya**, sapanèka saterrossa.

Pakon 1.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pingghir kanganna! Opama.

Pangangghuy kèngèng èghuna'aghi manabi ampon ngobâsanè a. Latèn aksara
b. Ghâjâng

Jâwâbhânnna Ghâjâng.

1. Macemma pangangghuy èngghi panèkaa. petpet.
pangangghuy sowara, pangangghuy
panyèghek, sareng pangangghuy
2. Dhinèng sè tamaso' pangangghuy
èngghi panèka lèngè, lèngè-longo, cètak,
soko, sareng.....
b. panambâ
3. Talèng èsambhât jhughân
c. mamonyè è
4. Lèngè ghunana ka'angghuy
d. lèngè.

Pakon 1.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Aksara na manabi èparèngè talèng pas dhâddhi

Jâwâbhânnna nè

1. Manabi lèngè-longo èghuna'aghi areng sareng nombuwâghi monyè
2. Pangangghuy sowara cèthak panèka èsabâ' è attassa aksara
3. Pangangghuy sowara soko panèka èsabâ' è aksara ghâjâng.
4. Pangangghuy sowara petpet panèka èsabâ' è aksara ghâjâng.

Pakon 1.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mallerres oca' sè parèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna.

Opama. Manabi aksara ghâjâng **parèng** talèng, sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè **è**.

Jâwabhânnna manabi aksara ghâjâng **èparèngè** talèng, sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè **è**.

1. Manabi lèngè-longo èghuna'aghi areng sareng ka'anghuy **tombu** monyè **o**.
2. Aksara ghâjâng manabi **parèng** lèngè-longo amonyè **o**.
3. **angghuy** sowara petpet panèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng.
4. Pangangghuy panambâ sè èsambhât cakkra otabâ pèdher panèka èsabâ' **ghântong** è bâbâna aksara ghâjâng.

Pakon 1.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Cekcek panèka kennengganna èsabâ' è aksara ghâjâng.
(attassa, bâbâna, kanganna).

1. Lajâr panèka ghunana ka'angghuy nombuwâghi monyè ngetter akadhiyâ sè matè.
(monyè **r**, monyè **k**, monyè **ng**).
2. Sè tamaso' pangangghuy panyèghek èngghi panèka bhisat, lajâr, sareng
(talèng, talong, cekcek).
3. Horop **ka** manabi èparèngè bhisat amonyè
(ka', kar, ko).

4. Dhinèng sè tamaro' pangangghuy panambâ èngghi panèka papatèn otabâ pangkon, cakkra otabâ pèdher, kerret otabâ perper sareng soko maljâ otabâ.....
(pèngkal, soko, cecek).

Pakon 1.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè gandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Pangangghuy sowara cèthak panèka èsabâ' è aksara ghâjâng.

- a. bâbâ b. kanan c. kacèr d. attassa
Jawâbhân sè lerres èngghi panèka attassa.

1. Manabi aksara ghâjâng **na** èparèngè talèng sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè
a. **no** b. **nè** c. **ni** d. **nu**,
2. Aksara ghâjâng **ramanabi** èparèngè lèngè-longo amonyè
a. **ri** b. **rè** c. **ro** d. **ru**
3. Aksara ghâjâng**tamanabi** èparèngè lajâramonyè
a. **tor** b. **tar** c. **ter** d. **tur**
4. Aksara ghâjâng **wâ** manabi èparèngè cekcek amonyè
a. **wâng** b. **wâr** c. **wâs** d. **wâ'**

INDIKATOR:

3.6.2 Menjelaskan penggunaan sandhangan/ pangangghuy aksara Jawa/ carakan Madhurâuntuk penulisan kata.

2.

Lalampa'an

Maos patètè jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka tor jâwâb pètanyana!

Oca' Sè Aghândhu'Pangangghuy

Ampon èjhârbâ'âghi sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' cem-macemma pangangghuy panèka bâdâ tello' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, sareng pangangghuy panambâ. Sadhâjâna cem-macemma pangangghuy ghellâ' kèngèng èsabâ' è ðâlem oca' sè cocok. Dhinèng jhâjhârbâ'ân bhâb oca' sè aghândhu' pangangghuy akadhi è bâbâ panèka.

Oca' Sè Aghândhu'Pangangghuy Sowara

Ampon èjhârbâ'âghi sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' sè tamaso' pangangghuy sowara èngghi panèka lèngè (|| ||), lèngè-longo(|| ... 2), cètak (...), soko, sareng petpet (....). Talèng èsambhât jhughân lèngè. Lèngè

ghunana ka'angghuy mamonyè **è**. Manabi aksara ghâjâng èparèngè talèng, sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè **è**. Talèng panèka èsabâ' èkacèrra aksara ghâjâng. Dhinèng ca'-oca' sè aghândhu' talèngopama patè (||||||), pathè

(|||||), bhâthè (|||||), sareng saterrossa.

Manabi lèngè-longo èghuna'âghi areng sareng ka'anghuy nombuwâghi monyè **o**. Lèngè-longo èsambhât jhughân talèng-talong. Lèngè-longo èsabâ' è kanan sareng è kacèrra aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè lèngè-longo amonyè **o**. Ca'-oca' sè aghândhu' lèngè-longo opama rato (||| |||), koto (||| ||| ||| |||), mato (||| ||| |||), sareng saterrossa.

Manabi pangangghuy sowara cèthak, panèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè cèthak, amonyè **i**. Ca'-oca' sè aghândhu' cèthak opama bâghi (||| ī), bighi (|| ī ī), soghi (||| ī ī ī) sareng saterrossa.

Manabi pangangghuy sowara soko panèka èsabâ' è bâbâna aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè soko, amonyè **u**. Ca'-oca' sè aghândhu'

panganghuy sowara soko opama ghuru (*ŋŋ*), buru (*lŋŋ*), kodhu (*ŋŋŋŋŋŋ*), sareng saterrossa.

Manabi panganghuy sowara petpetpanèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè petpet, amonyè **e**. Ca'-oca' sè aghândhu' panganghuy sowarapetpetopama ghuser (*ŋm̩*), serser (*m̩m̩*), bâceng (*lml̩*), sareng saterrossa.

Oca' Sè Aghândhu' Panganghuy Panyèghek

Ampon èjhârbâ'âghi sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' sè tamaso' panganghuy panyèghek èngghi panèka bhisat (...?), lajâr (...), sareng cekcek (...). Bhisat èghuna'aghi ka'angghuy nombuwâghi monyè akadhiyâ orèng takerjhât. Bhidhâna bhisat sareng horop sè aghândhu' monyè **ka** sè matè (**k**) èngghi panèka manabi bhisat ta' kapèreng monyè (**k**) matèna, namong manabi horop **k** sè matè panèka kapèreng monyè **k** matèna. Contona oca' sè nganghuy bhisat èngghi panèka bâto'. Contona oca' sè nganghuy (**k**) sè matè èngghi panèka bhâthok. Bhisat panèka èsabâ' è kanganna aksara ghâjâng. Ca'-oca' sè aghândhu' bhisat opama oto' (*ŋŋŋŋŋŋŋŋ*), tabu' (*lml̩l̩*), kabâ' (*hml̩l̩*) sareng saterrossa.

Manabi lajâr panèka ghunana ka'angghuy nombuwâghi monyè ngetter akadhiyâ monyè **r** sè matè. Lajâr panèka èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè lajâr amonyè ngetter akadhiyâ monyè **r** sè matè. Ca'-oca' sè aghândhu' lajâr opama kasar (*hml̩*), pasar (*lml̩*), tabâr (*lml̩l̩*) sareng saterrossa.

Dhinèng cekcek panèka ghunana ka'angghuy nombuwâghi monyè sengseng akadhiyâ monyè sè bâdâ è èlong. Cekcek panèka kennengnganna èsabâ' è attassa aksara ghâjâng. Aksara ghâjâng manabi èparèngè cekcek

amonyè sengseng akadhiyâ monyè sè bâdâ è elong. Ca'-oca' sè aghândhu' cekcek opama tokang (ମୁଲାମି), posang (ମୁଲାମି), otang (ମୁଲାମି) sareng saterrossa.

Oca' Sè Aghândhu'Panganghuy Papatèn Sareng Panganghuy Panambâ

Ampon èjhârbâ'âghi sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' bâdâ panganghuy papatèn otabâ pangkon (....ି), bâdâ panganghuy panambâ èngghi panèka cakkra otabâ pèdher (....ି), kerret otabâ perper (....ି) sareng soko maljâ otabâ pèngkal (....ି).

Panganghuy sè èsambhât pangkon panèka èsabâ' è kanganna aksara ghâjâng. Pangkon panèka lumbrâna èsabâ' èpongkasanna okara sè aghândhu' horop matè. Ghunana pangkon panèka ka'anghuy matè'è horop è pongkasanna okara. Ca'-oca' sè aghândhu' pangkon opamana bâtes (ମନ୍ତ୍ରମାଳି), katès (ମନ୍ତ୍ରମାଳି), tolos (ମୁଲାମାଲାମାଲି) sareng saterrossa.

Bâdâ jhughân panganghuy sè èsambhât panganghuy panambâ. Manabi panganghuy panambâ cakkra otabâ pèdher panèka èsabâ' èghântongngaghi è bâbâna aksara ghâjâng. Ghunana cakkra otabâ pèdher panèka ka'anghuy nambâi rangkep **r** è bhangkèngnga horop sè dâ'-âdâ'. Ca'-oca' sè aghândhu' cakkra otabâ pèdher opamana krato' (ମନ୍ତ୍ରମାଳି), prao (ମନ୍ତ୍ରମାଳି), kraton (ମନ୍ତ୍ରମାଳାମାଲି) sareng saterrossa.

Panganghuy panambâ sè èsambhât kerret otabâ perper panèka èsabâ' èghântongngaghi è bâbâna aksara ghâjâng. Ghunana kerret otabâ perper panèka ka'anghuy nambâi rangkep **re** è bhangkèngnga mionyèna aksara ghâjâng. Opamana aksara ghâjângnga amonyè **ka** pas dhâddhi **kre**, aksara ghâjângnga amonyè **pa** pas dhâddhi **pre**, aksara ghâjângnga amonyè **ta** pas dhâddhi **tre**, sapanèka saterrossa. Ca'-oca' sè aghândhu' kerret otabâ

perper opamana crem (မျှော်), srem (ဆူးရော်), trem (တြော်) sareng saterrossa.

Panganghuy panambâ sè èsambhât soko maljâ otabâ pengkal panèka ka'angghuy nambâi rangkep **y** è bhingkèngnga monyèna aksara ghâjâng. Opamana aksara ghâjângnga amonyè **ka** pas dhâddhi **kya**, aksara ghâjângnga amonyè **pa** pas dhâddhi **pya**, aksara ghâjângnga amonyè **ta** pas dhâddhi **tya**, sapanèka saterrossa. Ca'-oca' sè aghândhu' soko maljâ otabâ pèngkal opamana kyaè (ကျော်မျှော်), pyatoran (ပျော်မျှော်မျှော်), pyama (ပျော်မျှော်), sareng saterrossa.

Pakon 2.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pingghir kanganna! Opama.
Panganghuy kèngèng èghuna'aghi manabi ampon ngobâsanè a. Latèn aksara b. Ghâjâng
Jâwâbhânnna Ghâjâng.

1. မျှော်	èbâca	a. satè
2. ဆူးရော်	èbâca	b. patè
3. တြော်	èbâca	c. mèra
4. မျှော်	èbâca	d. Malathè

Pakon 2.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Aksara **na** manabi èparèngè talèng talong pas dhâddhi

Jâwâbhânnâ no

1. *Այդանահյեբակա*
 2. *Այդան* èbâcâ
 3. *Այդանանահյեբակա*
 4. *Այդանանահյեբակա*

Pakon 2.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

բաշանչո՞ն bâca'anna **sabâ'**.

Jâwabhâンna èsabâ'i.

1. *ŋunŋun12ŋun12ŋl1* bâca'anna **tolong**.
 2. *ŋunŋalŋun12ŋl1* bâca'anna **sapo**.
 3. *ŋunŋunm1* bâca'anna **ghulâ**.

4. *ŋumŋum* bâca'anna **bujâ**.

Pakon 2.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

ŋumŋum bâca'anna

(sapèna, bâbâna, kanganna).

1. *ŋuiŋui* bâca'anna

(pasang, posang, polisi).

2. *ŋilŋil* bâca'anna

(kalambhi, kabhuru, kalèro).

1. *ŋilŋih* bâca'anna

(kalambhina, kalèrona, nasè'na).

2. *ŋilŋilzih* bâca'anna

(jhuko'na, sokona, sotona).

Pakon 2.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

likm̄ bâca'anna

- a. jhâgâ b. jhâghung c. jhujhur d. jhujhuk

Jawâbhân sè lerres èngghi panèka jhâghung.

1. *l̄m̄m̄m̄* bâca'anna:

- a. bukuna b. buđina c. ghuluna d. sokona

2. *m̄m̄m̄m̄m̄m̄* bâca'anna:

- a. manèsân b. mosona c. masamar d. monyèna

3. *m̄m̄m̄m̄m̄m̄* bâca'anna:

- a. manèsân b. moros c. masamar d. monyèna

4. *m̄m̄m̄m̄m̄m̄m̄* bâca'anna:

- a. manèsân b. moros c. nolongè d. monyèna

Uji Kompetensi 6

Pasangè tandhâ lang-kalèng (x) è horop a, b, c, otabâ d sè èyangghep dhâddhi jâwâbhân sè palèng lerres!

1. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna

- a. polana b. posang c. polisi potona

2. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna

- a. kalambhi b. kabhuru c. kalèro karana

3. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna

- a. kalambhina b. kalèrona c. nasè'na d. kolè'na

4. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna

- a. jhuko'na b. sokona c. sotona d. satèna

5. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna

- a. jhâgâ b. jhâghung c. jhujhur d. jhujhuk

6. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna:

- a. bukuna b. budina c. ghuluna d. sokona

7. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna:

- a. manèsân b. moros c. masamar d. monyèna

5. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna:

- a. manèsân b. moros c. masamar d. monyèna

6. *ŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋuŋu* bâca'anna:

- a. manèsân b. moros c. nolongè d. monyèna

7. **ਮਾਨੇਸਾਨ** bâca'anna:
- a. manèsân b. sapèna c. sangona d. monyèna
8. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** bâca'anna:
- a. sokona b. sapèna c. sopènna d. monyèna
9. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** bâca'anna:
- a. sokona b. kotona c. sapèna d. monyèna
10. **ਮਾਨੇਸਾਨ** bâca'anna:
- a. sokona b. kotona c. satèna d. monyèna

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè sorop!

1. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** èbâcâ:
2. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** èbâcâ:
3. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** èbâcâ:
4. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** èbâcâ:
5. **ਮਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨੇਸਾਨ** èbâcâ:

Pangajhârân 7

Makananku Sehat Bergizi

Nokèl dâri halosehat.com

Bâburughân beccè'.

Sadhâjâ rajhekkè panèka aropa'aghi paparèng
sè wâjib èsokkorè

Kompetensi Dasar

3.7 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi kata berimbuhan dalam teks sesuai kaidah.

Indikator

- 3.7.1 Mengidentifikasi berbagai bentuk imbuhan dalam teks.
- 3.7.2 Mengidentifikasi awalan (*ter-ater*)
- 3.7.3 Mengidentifikasi sisipan (*sesselan*)
- 3.7.4 Mengidentifikasi akhiran (*panambang/panotèng*)

INDIKATOR:

3.7.1 Mengidentifikasi berbagai bentuk imbuhan dalam teks.

1. Lalampa'an

Manabi sampèyan lapar tantona terro neddhâ'â. Teddhâ'ân panèka tanto saè sabâb ampon èkasokanè sampèyan. Teddhâ'ân sè èkasokanè sampèyan panèka kodhu *sèhat* sareng bherse.

Teddhâ'ân sè *sèhat* artèna kodhu nyokobhi syarat *kasèhadhâ'na*. Syarat *kasèhadhâ'n* panèka akadhi *empat sèhat lima sempurna*. Sè èsambhât *empat sèhat lima sempurna* èngghi panèka nasè', ghângan, jhuko', wâ'-buwâ'ân, sareng susu.

Manabi nyokobhi syarat *kasèhadhâ'na* kodhu nyokobhi jhughâñ syarat bersèna. Bersè panèka artèna teddhâ'ân panèka ghi' ta' bâruy sareng tađâ' panyakèddhâ. Nyamana teddhâ'ân panèka bâdâ sè abujut oca' asal sareng oca' obâ'ân.

Oca' asal, èngghi panèka oca' sè ghi' ta' èbu-èmbuwi, ghi' ta' èrangkep sareng ghi' ta' ècampor. Akadhi kalambhi, korsè, kembhâng, sareng saterrossa. Dhinèng jhâjhârbâ'ân bhâb oca' obâ'ân akadhi è bâbâ panèka.

Oca' Obâ'ân

Oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampon kèngèng èmbuwân. Èmbuwân panèka bâdâ sè abujut ter-ater, panotèng, sessellan, sareng ter-ater panotèngnga èghuna'aghi areng-sareng.

Ter- ater èngghi panèka èmbuwân sè ètolès è adâ'na oca' asal. Carana nolès ter-ater èngghi panèka kodhu asambhung sareng oca' asal. Manabi horop otâbâ keccap sè lumbrâna èpadhâddhi ter-ater panèka tapangghi sareng oca' asal sè abujut bhârâng panèka ta' dhâddhi ter-ater. Horop otâbâ keccap panèka pas ètolès apèsa sareng oca' asal. Opama èpokol. Oca' èpokol panèka oca' asalla èngghi panèka pokol ollè ter-ater è. Pokol panèka nyamana lako, dhâddhi tolèsanna èsambhung. Manabi oca' è sakola'an, panèka tolèsanna kodhu pèsa. Sakola'an panèka nyamana bhârâng, dhâddhi horop è sè bâdâ è adâ'na oca' sakola'an panèka kodhu pèsa. Horop è sè bâdâ è adâ'na oca' sakola'an panèka

bânnè ter-ater, tapè oca' lantaran.

Èmbuwân saterrossa èngghi panèka sessellan. Sessellan panèka keccap sè èsessellaghi è dâlem oca'. Èmbuwân panèka èsambhât sessellan polana èsessellaghi. Kennengnganna sessellan panèka lastarèna horop sè dâ'-adâ'.

Èmbuwân saterrossa èngghi panèka panotèng. Panotèng panèka èserrat lastarèna nyerrat oca' asal. Carana nyerrat panotèng èngghi panèka nyerrat ñhimèn oca' asalla pas èsambhungngaghi sareng panotèngnga.

Bâdjughâñ oca' asal sè èparèngè ter-ater sareng panotèng areng-sareng. Carana nyerrat èmbuwân panèka langkong ñhimèn nyerrat ter-atera, oca' asalla, këng-bingkëng nyerrat panotèngnga.

Pakon 1.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhâñ sè sorop è pèngghir kanganna! Opama.

Artèna asar mabâ èngghi panèka bâkto asar sè
ma'-semma' para'
Jâwâbhâñna maghrib.

- a. Sobhu
b. maghrib

1. Oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampona. areng-sareng këngèng
2. Èmbuwân panèka bâdâ sè abujut ter-ater, panotèng, sessellan, sareng ter-ater panotèngnga èghuna'aghi
3. Ter- ater èngghi panèka èmbuwân sè ètolès è adâ'na
4. Carana nolès ter-ater panèka kodhusareng oca' asal.

Pakon 1.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Ter- ater èngghi panèka èmbuwân sè ètolès oca' asal.

Jâwâbhânnna è aðâ'na.

1. Carana nolès ter-ater èngghi panèka kodhu asambhung sareng
2. Sessellan panèka keccap sè èsessel laghi è ðâlem
3. Kennengnganna sessellan panèka lastarèna horop
4. Carana nyerrat panotèng èngghi panèka nyerrat ñhimèn oca' asalla pas èsambhungngaghi sareng ...

Pakon 1.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè parèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Sè **kèjhung** sambi akopa'. Jâwâbhânnna sè ngèjhung sambi akopa'.

1. Oca' **obâ** èngghi panèka oca' sè ampon kèngèng **èmbu**.
2. Èmbuwân panèka bâdâ sè abujut ter-ater, panotèng, sessellan, sareng ter-ater panotèngnga **ghuna** areng-sareng.
3. Sessellan panèka keccap sè **sessel** è ðâlem oca'.
4. Carana nyerrat panotèng èngghi panèka nyerrat ñhimèn oca' asalla pas **sambhung** sareng panotèngnga.

Pakon 1.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è ðâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è ðâlem korong pas corèk. Opama.

Laghu èn-maènan panèka bâdâ sè ta' èpangghi pasèra sè
(ngangghit, ngallè, ngala').

1. Oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampon kèngèng
(ketthogghân, èmbuwân, abhâcèkellan).
2. Ter- ater èngghi panèka èmbuwân sè ètolès è oca' asal.
(è pingghir, adâ'na, budhi).
3. Kennengnganna sessellan panèka lastarèna horop sè
(dâ'-adâ', di-budi, tengnga).
4. Panotèng panèka èserrat nyerrat oca' asal
(dâ'-adâ', lastarèna, è tengnga).

Pakon 1.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'anghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu'
oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Sèngko' sakanca'an amaèna Lar-kolarjhâng è

- a. Tanèyan b. Songay c. Tambhâ' d. Tasè'
Jawâbhân sè leres èngghi panèka a. Tanèyan.

1. Oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampon kèngèng
a. tolèsan b. obâ'ân c. Lajângan d. èmbuwân
2. Carana nolès ter-ater èngghi panèka kodhu asambhung sareng oca' ...
a. asalla b. obâ'ân c. buwâng d. Pabâli
3. Kennengnganna sessellan panèka lastarèna horop sè
a. di-budi b. tengnga c. dâ'-adâ' d. adâ' budî
4. Panotèng panèka èserrat lastarèna nyerrat oca'
a. Budî b. adâ' c. obâ'ân d. asal.

INDIKATOR:

3.7.2 Mengidentifikasi awalan(*ater-ater*)

2. Lalampa'an

Ter-ater

Ampon èjhârbâ'âghi dâlem jhâjhârbâ'ân sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampon kengèng èmbuwân. Èmbuwân panèka bâdâ sè abujut ter-ater, panotèng, sessellan, sareng ter-ater panotèngnga èghuna'aghi areng-sareng.

Tèr- atèr èngghi panèka èmbuwân sè ètolès è aðâ'na oca' asal. Carana nolès ter-ater èngghi panèka kodhu asambhung sareng oca' asal. Manabi horop otabâ keccap sè lumbrana èpadhâddhi ter-ater panèka tapangghi sareng oca' asal sè abujut bhârâng panèka ta' dhâddhi ter-ater. Horop otabâ keccap panèka pas ètolès apèsa sareng oca' asal. Opama èpokol. Oca' èpokol panèka oca' asalla èngghi panèka pokol ollè ter-ater è. Pokol panèka nyamana lako, dhâddhi tolèsanna èsambhung. Manabi oca' è sakola'an, panèka tolèsanna kodhu pèsa. Sakola'an panèka nyamana bhârâng, dhâddhi horop è sè bâdâ è aðâ'na oca' sakola'an panèka kodhu pèsa. Horop è sè bâdâ è aðâ'na oca' sakola'an panèka bânnè ter-ater, tape oca' lantaran.

Dhinèng cem-macemma ter-ater èngghi panèka: è, a, ta, ma, ka, sa, pa, koma, kamè, kapè, pè, pan, pam, pang. Opamana ter-ater **è** èngghi panèka ètolong. Contona ter-ater **a** èngghi panèka acabbhur. Contona ter-ater **ta** èngghi panèka tatèdung. Contona ter-ater **ma** èngghi panèka matèdung. Contona ter-ater **ka** èngghi panèka karojhâk. Contona ter-ater **pa** èngghi panèka patèdung. Contona ter-ater **koma** èngghi panèka komalancang. Contona ter-ater **kamè** èngghi panèka kamèporon. Contona ter-ater **kapè** èngghi panèka kapèdherren. Contona ter-ater **pè** èngghi panèka pèyatoran. Contona ter-ater **pan** èngghi panèka panjhâi'. Contona ter-ater **pam** èngghi panèka pambâjâr. Contona ter-ater **pang** èngghi panèka panglako.

Pakon 2.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pêtanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pinghir kanganna! Opama.

Oca' atellok panèka contona oca' sè kèngèng
ter-ater

Jâwâbhânna a.

- a. è
- b. a

1. Oca' ètolong panèka contona
2. Oca' atolo panèka contona
3. Oca' taghibâ panèka contona
4. Oca' maperna panèka contona

- a. ter-ater a
- b. ter-ater è
- c. ter-ater ma
- d. ter-ater ta

Pakon 2.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Ter- ater èngghi panèka èmbuwân sè ètolès oca' asal.

Jâwâbhânna è aðâ'na.

1. Contona ter-ater ma èngghi panèka
2. Contona ter-ater ka èngghi panèka
3. Contona ter-ater pa èngghi panèka
4. Contona ter-ater koma èngghi panèka

Pakon 2.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Sè **kèjhung** sambi akopa'. Jâwâbhânna sè **ngèjhung** sambi akopa'.

1. Oca' patèdung manabi èparèngè ter-ater è dhâddhi **patèdung**.
2. Manabi oca' sapowè èparèngè ter-ater è dhâddhi **sapo**.
3. Manabi oca' sèmbuwi èparèngè ter-ater è dhâddhi **sèmbu**.
4. Manabi oca' robbhu èparèngè ter-ater ma dhâddhi **robbhu**.

Pakon 2.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Manabi oca' tolong èparèngè ter-ater è dhâddhi
(ètolong, sè nolong, nolongè).

1. Manabi oca' tombu èparèngè ter-ater ma dhâddhi
(tombuwân, matombu, èpatombu).
2. Manabi oca' lanjhâng èparèngè ter-ater ma dhâddhi
(èpalanjhâng, palanjhâng, malanjhâng).
3. Manabi oca' lako èparèngè ter-ater pang dhâddhi
(panglako, malako, lakonè).
4. Manabi oca' kakan èparèngè ter-ater ta dhâddhi
(èkakan, akakan, takakan).

Pakon 2.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Oca' parèngè ètambâi ter-ater è dhâddhi

- a. paparèng b. èparèngè c. taparèng d. parèngngaghi

Jawâbhân sè lerres èngghi panèka b. Èparèngè.

1. Manabi oca' serghu' èparèngè ter-ater ta dhâddhi
a. taserghu' b. èserghu' c. maserghu' d. serghu'aghi
2. Manabi oca' sèmpen èparèngè ter-ater ta dhâddhi
a. tasèmpen b. èsèmpen c. masèmpen d. pasèmpen
3. Manabi oca' ghuring èparèngè ter-ater è dhâddhi
a. èghuring b. maghuring c. paghuring d. ring-ghuring
4. Manabi oca' buwâng èparèngè ter-ater ta dhâddhi
a. èbuwâng b. tabuwâng c. pamowang d. buwângan

INDIKATOR:

3.7.3 Mengidentifikasi sisipan (*sesselan*).

3. Lalampa'an

Sesselan

Ampon èjhârbâ'âghi dâlem jhâjhârbâ'ân sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' oca' obâ'ân èngghi panèka oca' sè ampon kèngèng èmbuwân. Sala sèttong dâri cem-macemma èmbuwân panèka bâdâ sè èsambahât sessellan.

Sesselan èngghi panèka sala sèttong dâri macemma èmbuwân sè èsabâ' è dâlem oca' asal. Carana nolès sessellan èngghi panèka kodhu ètolès otabâ èsesselaghî sa'amponna horop sè dâ'-adâ' dâri oca' asal. Manabi

sa'amponna horop sè dâ'-adâ' panèka aghâdhu' monyè h, sessellan panèka ètolès sa'amponna horop h ghâpanèka. Opama ghugghu' ètolès ghâlugghu'.

Dhinèng cem-macemma sessellan èngghi panèka ar, al, om/um, èn/in. Opamana sessellan **ar** èngghi panèka ghighi' dhâddhi ghârighi'. Contona sessellan **al** èngghi panèka jhimet dhâddhi jhâlimet. Contona sessellan **om** èngghi panèka tèbhâ dhâddhi tomèbhâ. Contona sessellan **èn** èngghi panèka ponjhul dhâddhi pènonjhul.

Pakon 3.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pingghir kanganna! Opama.

Oca' cèmot manabi èparèngè sessellan **al**

a. comèmot

dhâddhi

b. calèmot

Jâwâbhânnacalèmot.

1. Oca' ghugghu' manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhia. karettek
2. Oca' kettek manabi èparèngè sessellan **ar** dhâddhib. ghâlugghu'
3. Oca' keddhâp manabi èparèngè sessellan **ar** dhâddhic. jhâlimet

Pakon 3.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Oca' cèmot manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi

Jâwâbhânnacalèmot.

1. Oca' jhenneng manabi èparèngè sessellan **um** dhâddhi
2. Oca' ghâtè manabi èparèngè sessellan **um** dhâddhi
3. Oca' tolos manabi èparèngè sessellan **om** dhâddhi
4. Oca' ghighi' manabi èparèngè sessellan **ar** dhâddhi

Pakon 3.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Oca' jhimet manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi **jhimet**.

Jâwâbhânnna jhâlimet.

1. Oca' ghântong manabi èparèngè sessellan **um** dhâddhi **ghântong**.
2. Oca' ponjhul manabi èparèngè sessellan **èn** dhâddhi **ponjhul**.
3. Oca' cèmot manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi **cèmot**.
4. Oca' ghâtong manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi **ghâlâtong**.

Pakon 3.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyanghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Oca' jhimet manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi
(jhâlimet, jhârimet, jhomimet).

1. Manabi oca' kettek èparèngè sessellan **ar** dhâddhi
(komettek, kalettek, karettek).
2. Manabi oca' ghâtè èparèngè sessellan **um** dhâddhi
(ghâlâthè, ghârâthè, ghumatè).
3. Manabi oca' tompang èparèngè sessellan **èn** dhâddhi
(tarompang, talompang, tènompang).
4. Manabi oca' bhenteng èparèngè sessellan **ar** dhâddhi
(bhumeteng, bhâlenteng, bhârenteng).

Pakon 3.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Oca' cèmot manabi èparèngè sessellan **al** dhâddhi

- a. carèmot b. comèmot c. calèmot d. canèmot

Jawâbhân sè lerres èngghi panèka c. calèmot.

1. Manabi oca' jhimet èparèngè sessellan **al** dhâddhi
a. jhâlimet b. jhumimet c. jhârimet d. jhènimet
2. Manabi oca' dhâddhiyân èparèngè sessellan **um** dhâddhi
a. dhumaddhiyân c. dharâddhiyân
b. dharâddhiyân d. dhènâddhiyân
3. Manabi oca' bhenteng èparèngè sessellan **ar** dhâddhi
a. bharenteng b. bhâlenteng c. bhumenteng d. bhènenteng
4. Manabi oca' ponjhul èparèngè sessellan **èn** dhâddhi
a. pomonjhul b. paronjhul c. pènonjhul d. palonjhul

INDIKATOR:

3.7.4 Mengidentifikasi akhiran (*panambang/ panotèng*)

4. Lalampa'an

Panotèng

Sampèyan ampon maos jhâjhârbâ'ân sabellunna. Ampon èjhârbâ'âghi dâlem jhâjhârbâ'ân sabellunna jhâjhârbâ'ân panèka jhâ' oca' sè ampon kèngèng èmbuwân èsambahât oca' obâ'ân. Sala sèttong dâri cem-macemma èmbuwân panèka bâdâ sè èsambahât panotèng.

Panotèng èngghi panèka sala sèttong dâri macemma èmbuwân sè èsabâ' è bingkèngnga oca' asal. Oca' asal èngghi panèka oca' sè ghi' bellun

èbâ-tambâi. Saè ter-ater, sessellan, ponapa polè panotèng.

Dhinèng cem-macemma panotèng èngghi panèka a, na, ana, an, aghi, en sareng è. Opamana panotèng **a** èngghi panèka, maso' dhâddhi maso'a. Contona panotèng **na** èngghi panèka kanca dhâddhi kancana. Contona panotèng **ana** èngghi panèka ngèrèm dhâddhi ngèrèmana. Contona panotèng **an** èngghi panèka bulân dhâddhi bulânan. Contona panotèng **aghi** èngghi panèka kala' dhâddhi kala'aghi. Sareng contona panotèng **è** èngghi panèka tora dhâddhi toraè, panotèng en contona oca' asal sake', oca' obâ'ânnna kasakè'en.

Pakon 4.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajâwâb pêtanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè sorop è pèngghir kanganna! Opama.

Oca' kaca manabi èparèngè panotèng **è** dhâddhi

- a. kacana
- b. kacaè

Jâwâbhânnna kacaè.

1. Oca' pènta èparèngè panotèng **è** dhâddhi
2. Oca' ghângsè èparèngè panotèng **an** dhâddhi
3. Oca' salèn èparèngè panotèng **aghi** dhâddhi
4. Oca' toron èparèngè panotèng **a** dhâddhi

- a. ghângsèyan
- b. pèntaè
- c. torona
- d. salènnaghi

Pakon 4.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy masamporna okara è bâbâ panèka kalabân nyarèyaghi oca' sè sorop! Opama.

Oca' mandi manabi èparèngè panotèng **a** dhâddhi

Jâwâbhânnnamandiyâ.

1. Oca' jhenneng manabi èparèngè panotèng **aghi** dhâddhi
2. Oca' tolès manabi èparèngè panotèng **è** dhâddhi

3. Oca' ghulâ manabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi
4. Oca' mennang manabi èparèngè panotèng **an** dhâddhi

Pakon 4.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy malerres oca' sè èparèngè ghâris bâbâ kantos okarana samporna. Opama.

Oca' ghânjhâr manabi èparèngè panotèng **an** dhâddhi **ghânjhâr**.

Jâwâbhânnna ghânjhârân.

1. Oca' ghântong manabi èparèngè panotèng **an** dhâddhi **ghântong**.
2. Oca' bengko manabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi **bengko**.
3. Oca' jhemmor manabi èparèngè panotèng **aghi** dhâddhi **jhemmor**.
4. Oca' ajâm èparèngè panotèng **na** dhâddhi **ajâm**.

Pakon 4.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè oca' sè bâdâ è dâlem korong sè èyangghep sorop ka'angghuy masamporna okara. Oca' sè sala otabâ ta' sorop sè bâdâ è dâlem korong pas corèk. Opama.

Oca' kalambhi manabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi
(kalambhina, kalambhi'i, kalambhiyaghi).

1. Manabi oca' jhâlan èparèngè panotèng **na** dhâddhi
(jhâlanè, jhâlânna, jhâlânnaghi).
2. Manabi oca' buwâng èparèngè panotèng **aghi** dhâddhi
(buwângè, buwângnga, buwângngaghi).
3. Manabi oca' bhersè èparèngè panotèng **è** dhâddhi
(bhersèna, bhersèyaghi, bhersè'è).
4. Manabi oca' sapo èparèngè panotèng **è** dhâddhi
(sapowè, sapowaghi, sapona).

Pakon 4.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy mèlè a, b, c, otabâ d, sè agandhu' oca' sè sorop kantos okara è bâbâ panèka dhâddhi okara sè saè! Opama.

Oca' bâbâ manabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi

- a. bâbâi b. bâbâna c. bâbâ'âghi d. bâbâ'â
Jawâbhân sè lerres èngghi panèka b. bâbâna.

1. Oca' sampèr manabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi
a. sampèrra b. sampèrna c. sampèrraghi d. sampèrè
2. Oca' maksodmanabi èparèngè panotèng **na** dhâddhi
a. maksoddhâ b. maksodna c. maksotè d. maksottaghi
3. Manabi oca' kancèng èparèngè panotèng **na** dhâddhi
a. kancèngna b. kancèngnga c. kancèngè d. kancèngngaghi
4. Manabi oca' sapè èparèngè panotèng **na** dhâddhi
a. sapèna b. sapèyaghi c. sapè'è d. sapèyaghi

Latèyan Ahèr Semester Ghânep

Pasangè tanđhâ lang-kalèng (x) è horop a, b, c, otabâ d sè èyangghep dhâddhi jâwâbhân sè palèng leres!

1. Oca' arobbhuwân panèka oca' asalla
a. robbhuwân b. robbhuwân c. robbhu d. arobbhuwân
2. Oca' ècangkè'aghi panèka oca' asalla
a. cangkè'aghi b. ècangkè' c. cangkè' d. ècangkè'aghi
3. Oca' masalbudhân panèka oca' asalla
a. salbudhân b. masalbut c. masalbudhân d. salbut
4. Oca' maèlang panèka oca' asalla
a. maèlang b. èlang c. maèlangaghi d. èpaèlang
1. Artèna oca' èkakanè èngghi panèka segghut è.....
a. kakan b. kakanè c. èkakan d. kakannaghi
2. Artèna oca' atari èngghi panèka ngalakonana kalakowan
a. ètari'i b. nari'i c. tari d. tariyyaghi
3. Artèna oca' atalposan èngghi panèka bânnya' sè.....
a. èpatalpos b. ècapo' talpos c. talpos d. matalpos
4. Artèna oca' aèlangan èngghi panèka bânnya' sè.....
a. èpaèlang b. èkennèng paèlang c. èlang d. èlangngaghi
5. Artèna oca' èdhâmarè èngghi panèka èparèngè
a. dhâmar b. èdhâmar c. dhâmarè d. dhâmar
6. Artèna oca' aparaowan èngghi panèka nètènè
a. è ðâlem paraob. ngaghungè paraoc. parao d. èparèngè parao

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè sorop!

1. Oca' asal mollè manabi èparèngè panotèng a dhâddhi ...
2. Oca' asal kocor manabi èparèngè panotèng na dhâddhi ...
3. Oca' asal bâli manabi èparèngè *konfiks* è-è dhâddhi ...
4. Oca' asal patè manabi èparèngè *konfiks* è-è dhâddhi ...
5. Oca' asal pellor manabi èparèngè panotèng na dhâddhi ...

UJI KOMPETENSI SEMESTER II

1. Ka' Siman amaèn è sambi noghuwi Lè' Mona.
 - a. Lar-kolarjhâng
 - b. Lir-saalir
 - c. Iajângan
 - d. tembhung
2. Pa'-opa' èling, asoko ranjhi.
 - a. dâng-dâng
 - b. pa'-kopa'
 - c. dhâng-dhâng
 - d. pak-kopa'
3. Rèngtar ngalèlèng
 - a. ajhuwâl
 - b. towana
 - c. Ka pasar
 - d. Mandi
4. Ajhârâ ngajhi bâbâna
 - a. langghâr
 - b. masjid
 - c. cabbhi
 - d. bengko
5. Manabi aksara ghâjâng **pa** èparèngè talèng (M), sowarana aksara ghâjâng ghellâ' amonyè
 - a. **po**
 - b. **pè**
 - c. **pi**
 - d. **pu**,
6. Aksara ghâjâng **ramanabi** èparèngè lèngè-longo (M ...2) amonyè ...
 - a. **ri**
 - b. **rè**
 - c. **ro**
 - d. **ru**
7. Aksara ghâjâng**tamanabi** èparèngè lajâr (....) amonyè
 - a. **tor**
 - b. **tar**
 - c. **ter**
 - d. **tur**
8. Aksara ghâjâng **wâ** manabi èparèngè cekcek(....) amonyè
 - a. **wâng**
 - b. **wâr**
 - c. **wâ'**
9. Aksara ghâjâng**bha**manabi èparèngè lajâr (....) amonyè
 - a. **bor**
 - b. **bhar**
 - c. **bèr**
 - d. **bur**
10. Aksara ghâjâng **nya** manabi èparèngè cekcek(....) amonyè
 - a. **nyang**
 - b. **nyèng**
 - c. **nyong**
 - d. **nying**
11. Oca' kalambhi manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
 - a. èkalambhiyâghi
 - b. kalambhi'i
 - c. kalambhiyaghi
 - d. kalambhina
12. Manabi oca' jhâlan manabi èparèngè *konfiks* sa-an dhâddhi
 - a. jhâlanè
 - b. sajhâlânán
 - c. jhâlânnaghi
 - d. èjhâlânè
13. Manabi oca' buwâng manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
 - a. buwângè
 - b. buwângnga
 - c. èbuwângngaghi
 - d. èbuwâng

14. Manabi oca' bhersè manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
a. bhersèna b. èbhersèyaghi c. bhersè'è d.bhersè
15. Manabi oca' sapo manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
a. sapowè b. èsapowaghi c. sapona d. po-sapo
16. Oca' bâbâ manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
a. bâbâi b. bâbâna c. èbâbâ'âghi d. bâbâ'â
17. Oca' sampèr manabi èparèngè *konfiks* è-aghi dhâddhi
a. sampèrra b. sampèrna c. èsampèrraghi d. sampèrè
18. Oca' kakan manabi èparèngè *konfiks* a-an dhâddhi
a. sakakanan b. èkakannaghi c. èkakanè d. makakannaghi
19. Manabi oca' kancèng èparèngè *konfiks* è-è dhâddhi
a. kancèngna b. kancèngnga c. èkancèngè d. kancèngngaghi
20. Manabi oca' sala èparèngè *konfiks* a-an dhâddhi
a. asala'an b. èsala'aghi c. masala'an d. kasala'an

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè sorop!

1. Cem-macemma panganghuy èngghi panèka
2. Oca' asal èngghi panèka
3. Oca' obâ'ân èngghi panèka
4. Cem-macemma ter-ater èngghi panèka
5. Cem-macemma sessellan èngghi panèka

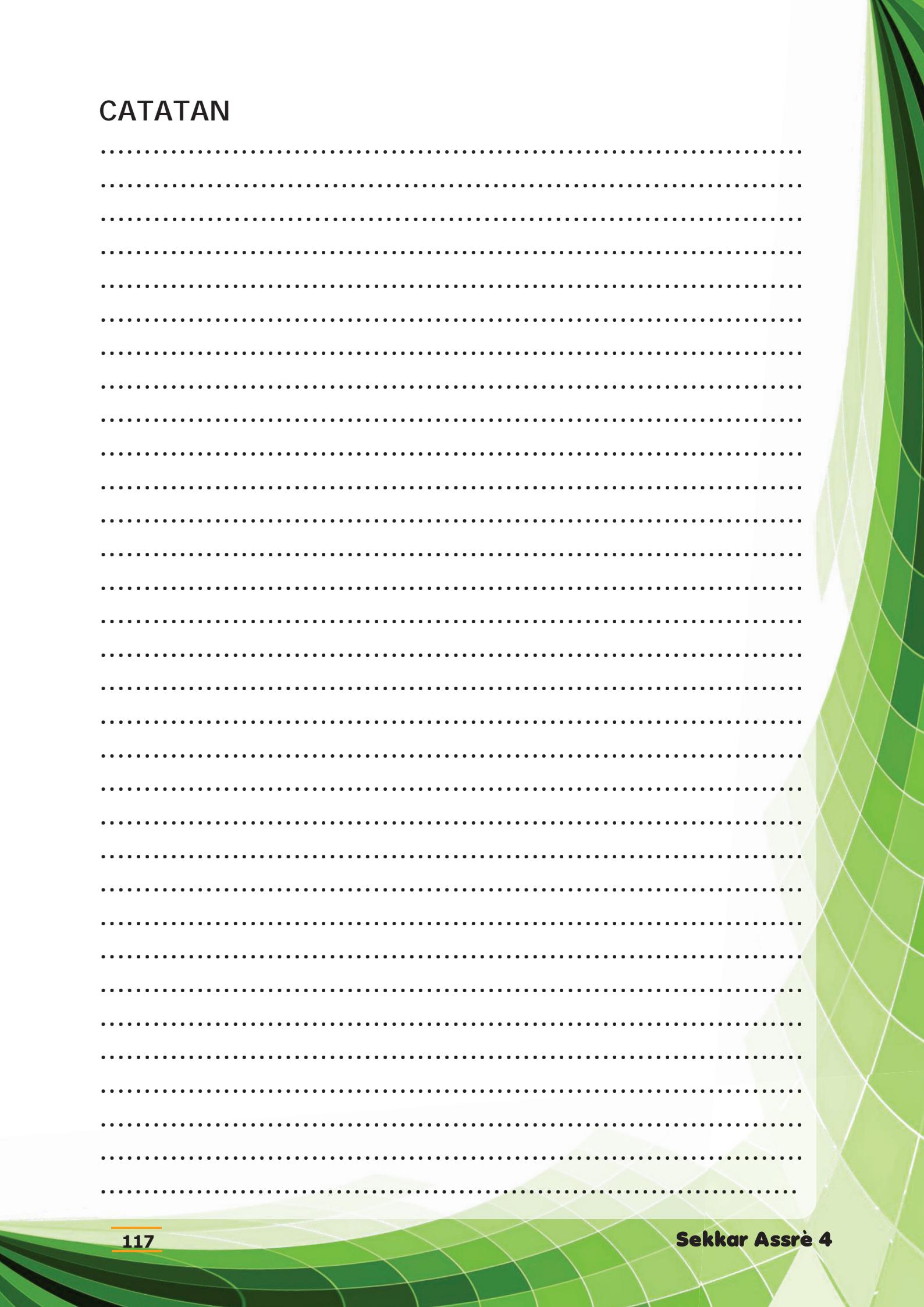
DAFTAR PUSTAKA

- Aminuddin. 1986. *Prinsip-prinsip Dasar Sastra*. Bandung:Angkasa.
- Aminuddin. 1987. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Malang:FPBS IKIP Malang.
- Asmoro, Wirjo.1952. *Panyeddhâ'*. Jakarta:Kementerian PP&K RI.
- Atmazaki. 1993. *Analisis Sajak: Teori, Metodologi, dan Aplikasi*. Bandung: Angkasa
- Djojosuroto, K. 2004. *Puisi: Pendekatan dan Pembelajaran*. Jakarta: Nuansa.
- Eagleton, T. 2006. *Teori Sastra Sebuah Pengantar Komprehensif*. Terjemahan Harfiah Widiawati dan Evi Setiarini, Yogyakarta. Bandung: Jalasutra.
- Efendi, S. 2002. *Bimbingan Apresiasi Puisi*. Jakarta: Bumi Aksara.
- Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa. 2012. *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Madura Yang Disempurnakan*. Edisi Revisi.
- Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa. 2014. *Tata Bahasa Bahasa Madura*. Sidoarjo: Balai Bahasa Surabaya.
- Kementerian Pendidikan Nasional. 2011. *Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura tahun 2013*. Surabaya:Balai Bahasa Surabaya.
- Keraf, Gorys. 1993. *Eksposisi dan Deskripsi*. Ende Flores: Nusa Indah.
- Lembaga Seni Budaya "La Asrè". 2005. *Kumpulan Lagu-lagu Madura*. Pamekasan:-.
- Moedani. 1948. *Tanoedhân Jilid 1 – 4*. Betawi:Welter Vreden.
- Molen, S.Van Der. 1948. *Ondar jilid 1 – 2*. Betawi:J.B. Wolters Groningen.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 1990. *Pengkajian Puisi Analisis Strata Norma dan Analisis Struktural dan Semiotik*. Yogyakarta:Gajahmada University Press.
- Rosida, Lilik. 2007. *Gai' Bintang*. Sumenep:Dinas Pariwisata dan Kebudayaan Kabupaten Sumenep.
- Sadik, A. Sulaiman. 2011. *Selintas tentang Bahasa dan Sastra Madura*. Pamekasan: Bina Pustaka Jaya.
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. *Tembhâng Macapat Madhurâ*. Surabaya: Karunia.

- Soedjito. 2002. *Modul IND-A 08 Semantik Bahasa Indonesia*. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional Direktorat Jenderal Pendidikan Dasar dan Menengah Direktorat Sekolah Lanjutan Tingkat Pertama.
- Suparno dan Mohamad Yunus. 2008. *Keterampilan Dasar Menulis*. Jakarta: Universitas Terbuka.
- Tajib, Muh. 1986, *Kumpulan Lagu-Lagu Madura 2*. Pamekasan: -
- Tajib, M. 1986. *Malathè Sato'or*. Surabaya:Karunia.
- Tarigan, H.G. 1992. *Dasar-dasar Kurikulum Bahasa*. Bandung:Angkasa.
- Taringan, Henry Guntur. 1993. *Menulis Sebagai Suatu Ketrampilan Berbahasa*. Bandung:Angkasa.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. *Pakem Maddhu Edisi 32*. Surabaya:CV Karunia.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. *Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kembhâng Bhâbur 1 (edisi kedua)*. Jakarta Timur:Yudistira.
- Waluyo, Herman J. 1987. *Teori dan Apresiasi Puisi*. Jakarta:Airlangga.
- Warsidi, Edi. 2009. *Pengetahuan tentang Puisi*. Bandung:Sarana Ilmu Pustaka.
- Wignjoamidarmo, Mas. 1909. *Baboeroeghan Bettjeq*. Batawi:Kandjeng Goevermen.
- Wirjoasmoro dan Saleh Trunodjojo. 1952. *Basa Madura UmumJilid 1 – 2*. Kementerian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.
- Wirjoasmoro. 1952. *Prama Sastra Madura Bhâb Oca' sareng Okara*. Kementerian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.
- Yayasan Pakem Maddu. 2008. *Kamus Bahasa Madura-Madura-Indonesia*. Surabaya:Karunia.

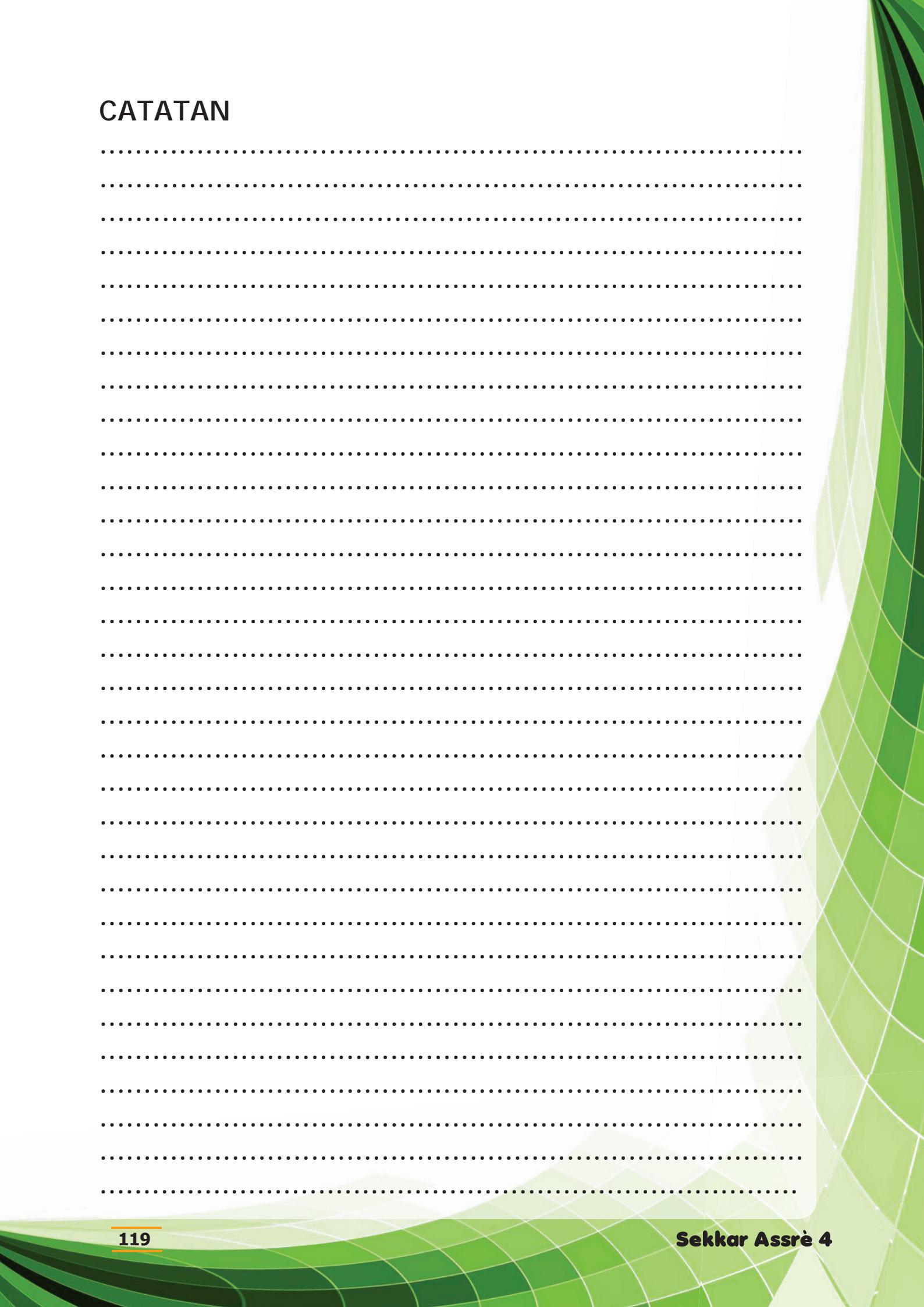
CATATAN

CATATAN

CATATAN

CATATAN

CATATAN

CATATAN

